

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чал хуъх!

1920-йисалай акъатзава

N 43 (10896) хемис 24-октябрь, 2019-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

2-чкадал ала

Хуърера кадрийрин къитвал алудунин макъсаддалди къилиз акъудзай федеральный программадиз талукъ месэләяр и икъара Дагъустандин здравоохраненидин министерства коллегиядал веревирда. "Лезги газетдиз" министерстводин пресс-културунда хабар гайивал, 2019-йисуз Дагъустандин медицинадин идарайра "Земский духтүр" программадай 174 дүхтүр къалахал къабулна.

Алай 1920-йисалай эхирдләди тахминан мад 50 пешекар и программадин бинедаллаз къалахал желбун пландик ква. Хуърерин медидарайр фельдшерралди тамамдакас таъмин хъянва. "Земский духтүр" программадай къалахал къабулнавай ксарин къадардал гъалтайла, Дагъустан 2-чкадал ала. РИКИЕЛ ХХИН: федеральный и программа къилиз акъудиз башламишай 2012-йисалай инихъ Дагъустанда районин ва гъвчий шегъерин азарханайра 1080 пешекар къалахал къабулна.

Ци и программадай виридалай газф пешекарар Къарабудаҳкент, Леваша, Мегъарамдхуруйн, Хасавюрт райониз, гъакини Къизилюрт, Дагъустандин Огни ва маса шегъериз рекье гътна.

Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 16 манат

Сулейман-Стальский райондин - 90 йис

Женнетдин багъдин са пил

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

... Сулейманан, Эминанни Меликан,
Гъасананни Алибекан ватан я!
Дидедин чал, адемтар хуъз виликан,
Лигим хъянвай къагъриманрин макан я...

(Саират АГЬМЕДПАШАЕВА,
"Азиз ватан!")

Девиррилай дөвирралди атана,
Несиррилай несирралди тухвана,
Чи райондин къиле къегъалар хъана.
Къудкъанни цлуд 1920-йисан яшар мубарак...

(Важибат НАСРУЛЛАЕВА,
"Мубарак!")

19-ОКТЯБРЬ - Сулейман-Стальский райондин тариҳда, милли мединиятда экъу гел тадай югъ. Виликамаз ватандашриз, мугъманриз хабар ганвайвал, аллатай киш юкъуз райондин 90-йисан юбилей гурлудаказ, вини дережада аваз къейдна. Гъеле пакаман къилия Къасумхуър, суварин либасда аваз, мугъманар ва райондилай къеце яшамиш жезвай ватандашар къаршиламишиз гъазур хъанва.

Ленинан майдандин къуд пад тирвал, гъакин къилин күчейрин къве патани - пайдахар, райондин тариҳдиз ва экономика-диз талукъ, гъакини мугъманрин тъварцихъ хуш келимаяр хъенвай беннерар, транспарантар ава, күчнейр ва къилин майдан безетмишнава. Район юбилейдиз хъсандиз гъазур хъянвайди, тешкилтувилин, хатасувал таъминарунин ва амай къалахарни тарифлудаказ къилиз акъуднавайди гъасята виле акъазвай... Райондин

регъберди вири крат тамамвилелди бажармишун истемишзавайла, ам вич гъар са месэладив жавабдарвилелди этчизавайла, масакла хъунни мумкин туш. Шаксуз, юбилейдиз талукъ мярекатра райондин администрациядин, образованидинни культурадин идарайрин, тешкилтувилин комитетдинни общественностдин къуватар сад авурла, нетижаярни лап хъсанбур хъана. И карда иштиракай гъар садас баркалла ва аферин!

ХХ асиридин Гомеран ватанда мярекат гурлуди жедайди виридаз виликамаз чизвай. Югъни рагъ авай гульшашанди хъана. Къилин мярекатар Къасумхуърел тешкилнавай. Гила галай-галайвал...

Ленинан майдандин са пад хуърерин (Къасумхуър, Къварчагърин, Курхурун, Цийи Макъарин, Къулан Стальрин, Цмуррин, Шихидхуърун ва маса, вири - 16) милли майданрин ихтиядра вуганва. Гъар сада милли хуърекар - иситани на-түфа, хинкъални пичекар, афарарни хъран фу, нисини члем, самовардин чай, район чпелди пара девлетлу тир багъбустандин гъар са нямет эзигнавай суфраяр дузышишнава. Инра халкъдин гъилин сеняткарвилер - гамарни гебеяр храдайбур, чхрайрал гъалардайбур, сар эвядайбур... къалахарик ква. Лезги хуърерин тариҳдиз, мединиятдиз талукъ выстав-кайриз чка ганва. Далдам-зурнедин ван къуд патас чкъланва. Инсанрин къулайвал патал майдандал, Ленинан памятницин вилик, чехи "куурар" тъкульярна. Сталь Сулейманан тъварунхъ галай сквердилай са тимил яргъа - спортдин акъажунар къиле тухдай майданар ва икъ мад...

Инал тукъуърнавай концертдин сель-не гъеле пакам къилия девлетлуди тир программадин иштиракчирин ихтиядра вуганвай. Мярекат къиле тухувзайди тир Ярагъимед Ярагъимедова нубатдалди сель-недал чкадин пешекар ва гъевескар артистиз, Дагъустандин газф пиплерай атанвай мугъманриз (гъа гысабдай яз Бакудин "Сувар" ансамблдин солистка Жавагъир Абдуловадиз, Роза Гъажимуродовадиз, Рашид Ибрагимоваз ва мсб.), манидаринни къулердайбурун дестейриз, Лезгийрин Сталь Сулейманан тъварунхъ галай госмуздрамтеатрдин векилриз ва газф ма-сабурун "гаф гузвой". Абуру, чпин нубатдай яз, районэгълийриз юбилей тебризказвай, чпин устадвал къалурунади, къвати хъланвайбурун гульбъулар хажазвай.

Сятдин цлуд. Райадминистрациядин къяятдин къиле патани акъвазнавай волон-тэррин дестеди мугъманар къаршиламиш-зва, лишанту вакъиадиз талукъарнавай медалар абурун хуруйрал алкъурзава...

Сулейман-Стальский райондин регъбер Нариман Абдулмуталибов къиле аваз, райондин активдин дестеди, гъилера цу-кверин къунчъар авай аялри багъа мугъманар, - Дагъустандин Гъукуматдин Пред-седатель Артём Здунов къиле авай республикадин делегация, РФ-дин Госдумадин ва РД-дин Халкъдин Собранидин депутатар, республикадин са жерге ше-гъеринни районрин къиле авай ксар... къелни фу газз къаршиламишнава. Хвашбеш авурдалай къулухъ багъа мугъманар яхди райцентр галайвал рекье гътнава.

► 3

2-чкадал ала

Хуърера кадрийрин къитвал алудунин макъсаддалди къилиз акъудзай федеральный программадиз талукъ месэләяр и икъара Дагъустандин здравоохраненидин министерства коллегиядал веревирда. "Лезги газетдиз" министерстводин пресс-културунда хабар гайивал, 2019-йисуз Дагъустандин медицинадин идарайра "Земский духтүр" программадай 174 дүхтүр къалахал къабулна.

Алай 1920-йисалай эхирдләди тахминан мад 50 пешекар и программадин бинедаллаз къалахал желбун пландик ква. Хуърерин медидарайр фельдшерралди тамамдакас таъмин хъянва. "Земский духтүр" программадай къалахал къабулнавай ксарин къадардал гъалтайла, Дагъустан 2-чкадал ала. РИКИЕЛ ХХИН: федеральный и программа къилиз акъудиз башламишай 2012-йисалай инихъ Дагъустанда районин ва гъвчий шегъерин азарханайра 1080 пешекар къалахал къабулна.

Ци и программадай виридалай газф пешекарар Къарабудаҳкент, Леваша, Мегъарамдхуруйн, Хасавюрт райониз, гъакини Къизилюрт, Дагъустандин Огни ва маса шегъериз рекье гътна.

Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 16 манат

Нумрадай къела:

ЯШАЙИШ

Жемятдин къазанмишун

... Эхирни, агъзурралди къулар къвамла, Россиядин Президентдивай къумек тлаб-бун герек атана. Им вири жемятдин къазанмишун я. Лезгийри "халкъдин къажъян муркладални ргада" гъавайда пузувзайди туш. Арада хъсан майилралди садвал авай жемят зурба къуват я.

► 4

ИРС

"Шарвили" эпосда

Абурай чаз къадим Аллан уълкве арадал атай вахтар, ватандин азадвал, битаввал, адвал хуън патал халкъди чукурженгер, фейи къван рекъер, чал атай душманрин тъварарни чир жезва. Абуру тур хирерин гелер чи чилерал гилани алама.

► 5

ЧИ ХУЪРЕРИН ТАРИХ

Гъуъгъевз-наме

Гъакъиъкъи тарих течиз, милли къана-жагъдикай рахун гъаваян кар я. Тарих чир хъун инсанар руғъодиз дөвләтлубур, къилихриз мъгъембүр, акъул-камалдиз, къана-нажагъдиз хцибур, дикъетлубур, уяхбур ийизва.

► 6

ЭКОНОМИКА

Вилик тухун патал

Дагълых чакира чи республикадин саки пудай са пай агъалияр яшамиш жезва. Ан-рай агъалияр шегъериз къуч тахъун патал дагълых районра къалахдин чакира тешкилун важиблу я.

► 7

КЪАНУН-КЪАЙДА

Несиллиз чешне

Адаз галатун чидач, гъакл ве-диш хъан-ва. Хушдаказ рафтарвал авун, кардикай чиз рахун, гъар са месэладай камаллу мес-лят къалуриз алакъун... - ва икъ мад ерияр хас тир ам гъамиша инсанрин арада жеда.

► 10

ХАБАРАР

Гъакъиъатдиз элкъуриз...

Аквазвайвал, халкъдиз талукъ са тайин фикир къилиз акъатун патал сифте нубатда ам къайъудар векилрин арада раижун я къланзавайди. Хияларни къастар, къуватарни мумкиншлери умумиламишайла, къарни къилиз акъатдайдан шагъидар хъана чун. Фикирар гъакъиъатдиз элкъуриз, гъа икъ гъар са кар давамарунн герек я.

► 12

МЕДЕНИЯТ

Дербентда - мад са музей

... Дербентда халичаяр хрунал машгъул хъунхъ агъзур ийсарин тарих ава. Фадлай авай делилра ва риваятда лугъузвайвал, къенин ийкъалди амай виридалайни дөгъзаманайрин "Гатфарин халича" VI асирда Дербентда хранва.

► 15

Күмек гуз гъазур я

Дагъустан Республикадин Кылл Владимир Васильева РД-дин Гъукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Анатолий Къарибован ва Россиянин Федерациядин Президентдин патав гвай Дагъустан Республикадин Гъамышалугу векил Жамалдин Гъасанован иштираквал аваз гурулуш кылы тухвана. Гурулуш кылы фидай чавуз республика “Виш школа” программа кылиз акъудунин нетижаяр куна, гъакни къведай ийисуз вилик акъвазнавай везифаир веревирдна.

Месэладин нетижайриз килигдай чавуз Жамалдин Гъасанова региондин Кылиз лагъайвал, 2020-йисузни карда иштиракиз чеб гъазур тирдан патахъай виш спонсорди малумарнава.

Рикел хкин, чирвилер гудай идара-яр чипай ийизвай истемишунириз жаваб гудай гъалдиз гъунчукъ элкъурунавай “Виш школа” проект кардик кутунин теклиф Дагъустандин Кылл Владимир Васильева 2018-йисуз гана. Проектдин къе-тленвал квекай ибарат я лагъайта, республикадин бюджетдай тайнин къадар пул чара ийизва, гурульял мунисипальны тешкилатдин администрация, депутаттар, меценатар, къайгъудар касар ме-

сэла гъялунал машгъул жезва. Иккъиле, пулдин такъатар харжздавай тегъер гүзчилик кутунин чарасувал амукъ-завач, идалайни гъейри, алла квала-хар кылы тухудай мумкинвални жезва.

2018-йисуз проект кылиз акъуддай чавуз 100 школадин чакадал 117 школада ремонтдин квалахар кылы тухуз алакына.

2019-йисуз “Виш школа” проект кылиз акъудунин карда күмек гуз кланза-вайбурун къадар артух хуунчукъ галаз алакыну яз чирвилер гудай 227 идара ремонтда.

Санлай къачурла, кыве ийисан муддатда, виликдай пландик кутунтайвал, 250 вай, 334 школа ремонттада. Владимир Васильеван гафаралди, им тухузай квалахик къуын кутур къени, масадан дердиникай хабар къадай касарин ча-лишишилдерин нетижада мумкин хъайи кар я.

Регионандик руководителдин гафа-ралди, “100 школа” проект гурульяни ийисарани кылиз акъудда, гынкъ хыи, ре-монт авуна кланзай, девирдин истеми-шунрихъ галаз къадай гъалдиз гъун ла-зим тир къелдай хейлин идараир ама. Ге-лежегда ремонтна кланзай вири мектебар дульзгүн къайдадиз гъида.

Агъсакъалри виниз тир къимет гана

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Ахцегъ райондин агъсакъалприн Советдин нубатдин заседанида Дагъустан Республикадин агъсакъалприн Советдин член, академик Эмирбек Эмирбеко-ва, райондин собранидин председатель Абдул-Керим Палчаева, райадми-нистрациядин кылини заместитель Мегъамед-Рауф Гъаниева, райондин об-щественный палатадин председатель Али Исмаилова, агъсакъалри ва чак-дин СМИ-рин векилри иштиракна.

Сифте гаф рахуналди, мярекат райондин агъсакъалприн советдин председатель Къеземет Къеземетова ачухна ва трибуналархъ Эмирбек Зиядовичаз теклифина. Ада 17-октябрьдиз республикада сад тир политигъ кылы тухузтай-ди ва чакдин важибу месэлайрихъ галаз санал РД-дин Кылл Владимир Васильеван кыве ийисан квалахадизни къи-мет гузвойди къейдна.

- Шак алак, Владимир Абдулалиев-ичан рөгъбервилек кваз республикада аквадай хынин дегишилдер жезва. Кылди къачурла, коррупциядик галаз ба-ришугъ тежер женг чүгвазва, налогрин база миякъемарзава, гъар жуъре кархана-яр арадал гъуналди, квалахадай чак-яр тешкилзава, яшайишдин метлебдин программайрай школаяр, аяларин бахчаяр, азарханаяр эцигзава, рекъер, къана-лар түккүрзава, гъвечи бизнес ва хуль-рун майшат артмизава.

Месела, ци “Мегъарамдухъ-Ахцегъ-Рутул” рекъин 7 километр мензил цийий-къа түккүр хуурунва. Федеральны “Михъ яд” программадай республикадин жемят хъвадай михы целиди татьминар-дайвал я. Заз чида хыи, къведай ийисуз

ина цин “Ухул-Ахцегъ” линия түккүрзава. Рутулар галайвал газопровод тухун патал 3 миллиард манат чара ийизва ва иккъиле - лагъана Э.Эмирбекова.

Ахпа мярекат суал-жавабдин, съль-бетдин тегъерда давам хъана.

- Эхъ, мультихуринни угърийрин вилик пад къаз, халкъ патал квалахиз алахънава Владимир Васильев. И карда чна вирида азас күмекун, гъарда вичин къуллугъудин чакадал михыдаказ квала-хун лазим я, - къейдна Къ.Къеземетова.

- Виликрай кылы хъайибур яргъан чепл чүгваз алахъзавайтла, В. Васильева вири сад хызы кына квалахазава. Ингье Къиблепатан Дагъустандизни гила еке финансар къевзева. Тахъайлла, чавай кыве ийисуз 7 школадин дараматар түккүр хъийиз жедайни? - лагъана А.-К.Палчаева.

- Дульз я, касди халкъ патал квалахазава. Сагърай вич! Чайкырл инсанар активни ва къайгъудар хъана кланда. Бя-зибуру лагъайлла, рекъера ятар твазва, абур чүрзава, рекъерин къерехар хъказ, анрал квала, жугъунар эцигзава... Къе-ни районда са заготовительный коопе-ратив - заготбаза авач. Ахцегъар хуър яни, посёлок яни, тахъайлла, - шегъер? Зи кыл ақытава, - къейдна зөгъметдин ветеран Къардаш Мамалиева.

- Маса гудай чака авачирвилляй бязи-буру ичер атлунни хъийизава. Хийир ава-чирвилляй инсанар чипин багълархъ гел-къевзмач. Луткуна аяларин бахчаяр авач. Гъукуматдин күмек галачиз чакдин вла-стрирай и месэлайр гъялис жедач, - лагъана А. Исмаилова.

Райондин дишегълийрин советдин председатель Таира Мегъарамовади ва рахай маса юлдаши района аялри ял ядай махсус лагерь эцигунин, КБО-дин квалахъ хъсанарунин, хувериз фидай рекъер түккүр хъувунин месэлайр къа-рагъарна.

Эхирдай Эмирбек Зиядовича халкъ-дин тлал алай месэлайр республикадин Кылив агакъардайди ва абур гъялун патал алахъдайди хиве куна.

Гурульял Эмирбек Зиядовича жуъреба-жуъре месэлайр газа атанвай районэгълияр къабулна, ам чайкырл бязи хуверин агъалийрихъ галаз гурулуш-миш хъана.

Стал Сулейманаз икрамна

Седакъет КЕРИМОВА,
“Самур” газетдин кыилин редактор

15-октябрьдиз Бакуда Гъукуматдин Р.Бей-бутован тъваруныхъ галай манидин театрда Стал Сулейманан 150-йисан юбилейдин мярекат газа гурлудаказ кылы фена. Гульнара Къараҳановадин Зекера Захарова тухвай ам 1957-йисуз Ж. Жаббарлыдин тъваруныхъ галай Азербайжандин киностудияда Стал Сулейманаз бахшнавай “Мани иккъ түккүрзава” фильмдай са чук къалу-рунади гатлунна. “Самур” Лезги милли мер-кездин кыл Имран Рзаева и мярекат арадал гъундик съльбетна.

Азербайжандин писатерин тешкилатдин секретарь Чингиз Абдулаева Стал Сулей-манан тъвар, Дагъустанда хыз, Азербайжан-дани сеий тирди лагъана.

Мярекатдин режиссер Седакъет Керимо-вади вичин рахунар чехи шаирдин умъур-дин рекъизин яратмишунриз талукъарна. Азербайжанда авай Дагъустандин векилханадин советник Людмила Къазиевади алай ийисуз Стал Сулейманан юбилейдин мярекаттар Дагъустанда гынкъ кылы фенатла съль-бетна. Чехи камалэгълидин яратмишунрин къетленвилерикай писатель, журналист Му-ззифер Меликмамедова лагъана.

Ахпа майдан шииринни макъамрин их-тиярда вугана. Концертмейстер Заур Мусаев кылы азас “Сувар” ансамблди халкъдин макъамрикай ибарат зурба программа түккүрзава. Заур афилдай, зурнедай, клар-нетдай ягъай макъамри и сефердани вири гъейранарна. Эльвина Гъейдаровади, Жава-гъир Абдуловади, Решад Ибрагимова ва Роза Гъажимуродовади лагъай халкъдин манирий инсанрин риклер шадарна.

Мярекатдин виридалайни иер легъзеяр Стал Сулейманан шиирар хуралай келун хъана. Сөгънедиз экъечлайбуру лезги, урус ва азербайжан чаларал шаирдин шиирар акъван фасагъатдиз келна хыи, вири гъей-ран хъана. Къурхмаз Гъезерова, Уруж Уру-жева, Асиф Салманова, Элмира Феремезовади, Офелия Пирвердиевади, Лейла Жава-довади, Ангелина Гъасановади инсанрин риклер гел туна.

Мярекатдин рикелай тефир, вилерал хвешивилин накъвар гъайи легъзеяр Кылар райондин Манкъулидхуурун мектебдин 1-классда келзайвай Хадижада СУЛТАЛИЕВАДИ

хуралай шиирар келун хъана. Ада Сулейман бубадин “Ажеб хъсан зат! я мектеб” шиир акъван фасагъатдиз келна хыи, залди азас яргъалди гурлу капар яна. Рикл шад гыссери вацланвай руша сөгънедилай хъфиз клан-завачир. Ада “заз мадни са шиир келни клан-зава” лагъайла, залда авайбурун пузаррик хъвер акатна. Хадижада Седакъет Керимо-вадин “Чун лекъер я” шиирни акъван хъсан-диз келна хыи, зал капари юзурна.

Театрдиз атанвайбури иной руль хаж-хъванвай хъфена.

Заз, и мярекат арадал гъайи касдиз хыз, чахъ галаз санал хъайи чи ватанэгълийриз риккин сидкыдай сагърай лугъуз кланзава. Абуру чи халкъдиз хас тир медениятдин че-хивал къалурна.

Азербайжандин медениятдин министер-стводин векил Теране Къемберовади вичин гъейранвал къалурна лагъана:

- Ихтиян ацай зал, ихтиян руль квай ин-санар, икъван хъсандиз түккүрзавай мярек-кат, гъайиф хыи, гъамиша гъалтдач. Зун гъей-ран хъана квел!

Мярекатдай хъфидайла, чи ватанэгълий-ри вирида сад хыз чипин разивал къалурза-вай. Садбуру “Икъван алахъунар авай жегъи-лар күнне гынай жагъурнава?” лугъуз жу-зазвай. Авайвал лагъайтла, абуру чунни гъей-ранарна. Баркалла квэз, дидед чалал рикл алай, ам хузвай, адап таъсиб чүгвазвай ба-гърибу! Баркалла Сулейманан чехи тъвар Азербайжанда генани къакъанриз хажай чи ватанэгълийр!..

Форум-фестиваль “Литература террордиз акси я!”

Къагъиман ИБРАГЫМОВ

18-октябрьдиз Дербент шегъерда, Лезгийрин Стал Сулейманан тъваруныхъ галай госмуд-драматеатрдин залда, “Литература террор-диз акси я!” лишандик кваз ктабрин форум-фестиваль кылы.

идарайин векилри, гъакни Дербент шегъер-динни райондин жегъилри иштиракна.

Театрдин фойеда терроризмдин темадиз талукъарна гъазурнавай, хъсан ери азас акъуднавай ктабрин гегъенш выставка фи-кир желбайдай хъланвай.

Мярекатдин тешкилатчири фестивалдин иштиракчыриз “Кавказский экспресс - 2016”, “Дагестанцы - герои Российской Федерации” ктабар, буклетар ва флайерар пайна.

Абурун кылини мана терроризмди инсан-рин кысметар хазвойдакай, тарихда чи геле-жегдиз чурукла таъсирзавайдакай я.

Мярекат ачухай республикадин Милли библиотекадин руководитель Али Алиева вичин рахунра неинки терроризмдиз, гъакни ам арадал гъизвай себебизни женг малумарна кланзавайди къейдна. - Дагъустанвири, ил-лаки жегъилри, - давамарна ада, - 20 ийсан вилии республикада кылы фейи вакъияр садрани рикелай алууда кландач.

Анал рахай Севил Сафарбековади, Заур Уружева, Рамазан Мегъамедова ва Видади Зейналова милдетрин арада садвал малъке-марунай на терроризмдиз акси идеологияни, образованынин, образованынин ва культурадин

Эхирдай аялри шиирар келна, музучили-щедин “Виктория” ансамблди манияр лагъана.

Сулейман-Стальский райондин - 90 йис

Женнетдин багъдин са пIипI

1 ◀

Мярекатрик иштиракай багъя мугъманрин жергеда мадни ава: РД-дин Гүкуматдин Председателдин заместитель Рамазан Жафаров, РД-дин экономикадин вицеминистр тухуд министрдик визифарайр вахтуналди тамамарзтай Гъажи Султанов, Дагъустандин чилерин ва эмениндин алакъайрин рекъя министр Агарагым Къагъиръажиев, РД-дин промышленностдин энергетикадин министр Сайидпаша Умаханов, Дагъустандин Халкъдин Собранидин депутат Гъамидуллаев Мегъамедов, общественный ва политический деятель Имам Яралиев, меценат Марат Шайдаев, райондин общественностдин векилар, райондилай къеце яшамиш жезвай чи ватандашар ва икъл мад.

Шад мярекатар урус халкъдин векилрин - пешекаррин гъурметдай хажнавай стеллападл ва Стлал Сулейманан тъварунихъ галай багъда (сквер) Дагъустандин халкъдин шаирдин памятникад Н.Абдулмуталибова ва А.Здунова цыквер эцигунилай башлашина. Ахпа мугъманар райондин активдихъ галаз Ленинан майдандал тъкурнавай милли майданриз (этнопилериз) килигна. Далдам-зурнедин сесерик кваз хулерин культурадин работники багъя мугъманрив милли тъун-хунар дадмишиз туна. Устларри гъилин сеняктарвилерихъ, халкъдин маниррихъ галаз танишарна...

Гъихътин лезги сувар, мелни меҳъєр, межлис хураид симинин пагъливанар гала-чир! И мярекатдикни абуру чинин гъунарар къалурзайвай. Абурун устадвилиз, Испиркин

хъенчин къапар гъазурунай мастер-классдиз (хъенчин къапарин выставкани тешкилнавай), гъакни аялрин художественный школадин, аялрин яратишунрин къвалин аялринни муаллимринг къалахарин выставкадиз, ктабрин стендриз, чадин продукциядихъ галаз танишарзай павильонриз... килигайдалай къулухъ мугъманар суварин серенжемар къилем тухузай чадал рекъе гъатзава...

Сядин 12 тамам хъайила, мярекатрин вири иштиракийри, гъа гысадбай яз Республикадин делегациядини, райондин вилик-къилик квай касарини, шад мярекат къилем физвай сэгъиндин вилик, чехи «къуарик», чаяр къуна. Мярекат, сифте гаф раҳуналди, «Сулейман-Стальский район» муниципальный райондин къил Нариман Шамсудинович Абдулмуталибова ачухна.

- Гъурметлу районэгълияр, играми мугъманар! Къе Къуредин берекатлу чилел-Етим Эминан, Алкъварад Гъасан эфендидин, Стлал Сулейманан ватанда - зурба сувар, чи хай макан, Сулейман-Стальский район арадал атана 90 йис тамам хъунин юбилей къейдзайва. 90 йис тариҳда са ақвабан чехи вахт туш, амма им чун патал къавал ақвальтунин, вилик финин ва газф халкъарикай ибартар Дагъустандин амай стха районрин арада лайиху чка къунис къумекзайвай девир тир. 1929-йисан Зиюлдиз ВЦИК-дин Президиумдин Къаарардалди вичик Мегъарамдхурун, Къурагъя ва Табасаран районрин са къадар мулкарни акат-

завай Къасумхурун район арадал гъана. Им ДАССР-дин чехи районрикай сад тир. Ини хулерин 53 совет акатзайвай. Райондин сифтеъян рөгъбер машъур революционер Юсуф Герейханов тир. Адан тъварунихъ виридалайни чехи совхоз ва къве хуэр гала. Жуъреба-журе ийсара райондиз, КПСС-дин райкомдин сад лагъай секретарар ва райондин администрациядин къилем авай касар яз, Набиев Мегъамеднаби Мегъамедсаидови, Алиберов Гъажи Алиевича, Жафаров Абдулсамад Жафарови, Капитонов Семен Александровича, Кисриев Фрид Гъасановича, Багъиров Мамед Цурапови, Юсуфов Рамазан Юсуфовича, Керимов Ибадуллаев Керимови, Рамазанов Шафидин Мегъамедрасуловича, Садиков Абдулмуталиб Садиковича, Гъажибалаев Шихбала Гъажибалаевича, Альдеров Сиражудин Къадировича, Мейланов Пирмет Алиметови, Мегътиев Зейдулаев Бабаевича, Тагъиров Ибадуллаев Гъажимироевича, Мейланов Алимет Алиметовича, Агъмедов Мусаиб Гъажибалаевича, Абакаров Рудин Абакаровича, Саруғланов Зейнудин Шайдаевича, Нежведи-

лов Гъамидафенди Пашаевича, Бутаев Низами Ниязовича, Яралиев Имам Музаммудиновича рөгъбервал гана. 1969-йисан 12-майдиз РСФСР-дин Верховный Советдин Президиумдин Указзалид Къасумхурун райондик чехи шаир, чи ватандаш Стлал Сулейман дидедиз хъайлалай инихъ 100 йисан юбилейдин гъурметдай Сулейман-Стальский район хъана. Алай ийсуз халкъдин шаир дидедиз хъайлалай инихъ 150 йис тамам хъунихъ галаз санал чна райондин адад тъвар гана зур асир алатунни къейдна, - лагъана Нариман Абдулмуталибова.

Гъуръунлай ада райондин девлетлу тарихдин чинрикай, гъа гысадбай яз райондин тарихда эку гел тур районэгълийрикай, къудратту Советрин Союз чукъуниди вири улькве патал, гъа гысадбай яз Сулейман-Стальский район патални четинбур тир перестройкадин ийсарикай, улькведенин властдин къилиз В.Путин, РД-дин къилиз В.Васильев атуникиди арадал атай дегишвилерикай, агалъунрикай ва икъл мад гегъеншдаказ субъетна.

маяр" водопровод ишлемишиз вахкуда, Герейханован хурун 2-отделенида школа, Чуъхверхурел аялрин баҳча ва икъл мад обьектар эцигун планрик ква. РД-дин Къилин "150 школа" проектдин сергъятра аваз алатай ийсуз райондин 5 школада ремонтдин къавалхар къилем тухвана. Санлай къачурла, эхиримжи са шумуд ийсуз райондин экономикадиз 4 миллиард манат, гъа жигъетдай яз 700 миллион къилдин касарин ва мергъяматлу фондарин такъатрай инвестицияр атана. Районда къилем тухузай хейлин крара "Рычал-яд" заводдин къилем авай касар, чи ватандашри-меченатри Зараб Шайдаева, Мамед Абасова, Шайдаевин хизанди, Имам

Яралиева, Салман Бабаева ва газф маса касарини еке къумекар гузвойдай къейдна.

Ахпа РД-дин Гүкуматдин Председатель А.Здунова Дагъустандин Къиль В.Васильеван, Халкъдин Собранидин ва вичин тъварунихъ юбилей къейдзайвай, райондин агъалияр тебрикна.

- Къе Кавказди асирралди дамах авур тақабурлу, гуъргеч халкъдин ватанди сувар къейдзава. Къун садра килиг, гыкъван гурлудаказ ва тешкиллудаказ ина мярекатар къиле физват! Чаз аквазвайвал, район вилик физва ва Дагъустандин амай районринни шеъеррин арада виниз тир нетижаяр къалурзава, - къейдна ада. - Райондин къилем авай касарин, чадин властдин органрин тайин мурардихъ элкъурнавай ва пешекарвилин къалахдин нетижада райондиз инвестицияр желбазава, агъалийрин гъал-агъваль хъсанарун патал еке къавалах къилем тухузава. Умудлу я, агъалийрин зегъметкешвили, карчишли сообществди райондиз инлай къулухъни экономика вилик тухуз, агъалийрин дула-нажагъ хажиз къумекда. За райондин агъалийрихъ мятъем сағъламвал, яргы умумур, хизанра хушбахтвал хъун алхишава!

Чими келимайрилай гульгъуниз Артём Здунова, Рамазан Жафарова, Нариман Абдулмуталибова са шумуд касдив гъукуматдин ва муниципалитетдин патай наградаир вахана. Икъл, газф ийсарин гъакъисаъ зегъметдай зегъметдин ветеран Исмаил Исмаиловат - "За любовь к родной земле" гъурметдин знак, Къулан Стлалрин РХаликован тъварунихъ галай школадин муаллим Керим Бабаеваз - "Дагъустан Республикадин лайиху муаллим", Къасумхурун РЭС-рин къилин инженер Марат Шамхаловаз - "Дагъустан Республикадин лайиху энергетик", Сулейман-Стальский ЦРБ-дин старший медсестра Маисат Балихановадиз - "Дагъустан Республикадин здравоохраненидин лайиху работник", "Россиядин халкъарин адетрин культурадин И.Тагирован тъварунихъ галай центр" МБУ-дин художественный руководитель Ярагъмед. Ярагъмедоваз- "Дагъустан Республикадин культурадин лайиху работник", муниципальный райондин экономикадин отделдин начальник Саняят Ваъбовадиз - "Дагъустан Республикадин муниципальный къуллугъдин лайиху работник", 1-нумрадин ДЮСШ-дин тренер-муаллим Альберт Межидоваз "Дагъустан Республикадин физический культурадин лайиху работник" лагъай тъварар, райондин администрациядин къилин пешекар Сабина Къазибеговадиз из Къулан Стлалрин РХаликован тъварунихъ галай школадин муаллим Халилбек Халилбековаз Дагъустан Республикадин Гъукуматдин гъурметдин грамотаир гана.

Са жерге касарив, гъа жергедай яз Имам Яралиев, Марат Шайдаевав ва масабурув гъакъисаъ зегъметдай, райондин экономика ва яшайиш вилик тухуник лайиху пай кутунай ва райондин 90 йис тамам хъунихъ галаз алакъалу яз "Сулейман-Стальский райондин вилик лайихувилерай" гъурметдин знакар, са жерге касаривин гъурметдин грамотаир ва маса шабагъар вахана.

Нариман Абдулмуталибова хай макан вилик тухуник пай кутавай вирида сағърай лагъана. Районэгълийрин тъварунихъ гульгъунлай РД-дин Халкъдин Собранидин депутат Гъамидуллаев Исмаилова, райондин общественный палатадин председатель Алимет Мейланова ва масабуруни тебрикдин гафар лагъана.

Райондин 90 йисан тарихдиз талукъарна (школайра къелзайвай ва баҳчайра вердишвилер къачузвай аялрин иштираквални аваз) къалурзай сэгъне лап итижлуди хъана.

Юбилейдин мярекатрин сергъятра аваз и юкъуз республикадин манийрин "Къуредин ярар" фестивалини къилем фена.

Суварин мярекатар нянин сядин 8-даз гужлу фейерверк ягъуналди ақалтлана. Дугъриданни, и югъ районэгълийринни мугъманрин рикъера яргъалди аламукъдайди хъана.

Веревирдер ва къейдер

Жемятдин къазанмишун

Абдулафис ИСМАИЛОВ

Са түмил вахт инлай вилик Мегъарамдхурын районада агъалийрик шадвал куттадай ва умудар мягъемардай вакъиа хъана. Республикадин метлеб авай “Цийи Гъепцегъар-Ялама” шегъре рехъ цийикла түккүльр хъувунин квалахар давамарунив эгечна. Им Самурдин зонада авай 10 хуьрун агъалийри, гъакъи-къатдани, фадлай гузлемишзвай са чехи вакъиа хъиз къабулна. Ада жемятдик шадвал ва инанишишвал кутазва.

Лугъун герек я хъи, агъалийриз къулайвилер, регион яшайишдин ва экономикадин жигъетдай вилик фидай хъсан шарттар арадал гъунчилай гъйри, и вакъиадихъ чехи маса метлебни ава - политикидин, идеологияядин, гъукумдиз ихтибарунин дережа хкаж хъунин метлеб. И рече жеzzав гъар сада ихтиярап гъилевай-бурууз гъар юкъуз гъихътин "чухсагъулар" дулагъувтайтла, инсанрин рикъеп алама.

ЛУГУЗВАЙТА, ИНСАНРИК РИКЕЛ АТАМА.
Эгер чна мадни рикел хкайтла, "рекын тарих" ихътиди я. Республикадин метлеб авай "Цийи Гъепцеъяр-Цийи Филер-Къеплир-Къазмаяр-Ялама" шеъре рехъ Самур станциядал физвай хелни кваз, мутьгьни эцигна, 2010-йисуз цийикла түккүр хъийиз этчынай. Тайинарнавай программайрал, планрал асаслу яз, шеъре 2015-йисуз ремонтна күтъягъна кланзавайди тир. Рекын сад лагъай пай (Цийи Филерал къван мензил) пудратчи Дербент шеътерда авай ДСУ-№3 ОАО-ди 2012-йисуз ишлемишиз вахканда. Гуьгъульлай Къеплир-Къазмайрал къван мензилда къир цана түккүрүн патал са акъван гзаф вахт герек атанач.

Ири къванер квай чиргъ вегъена
“түкълүрнавай” рекье чка-чкадал фурап,
дерин лекъвер, гагъ са, гагъ маса чка хаз,
рекъел аламукъзавай машинар. Юғди-
йифди къалин руквади басмишавай хуль-
перин ағвалийривай къвалин гъава хъйт-
тани дегишарун патал рак-даклар ахъайиз
хъжемзачир. Арза-фэрзе гзраф хъана. Хиве
хаз,amma гайи гзраф кънипиз акъулзавачир.

Гъа икъ варцар-йисар фена. Инсанрин арада ванер-сесер чклана, гуя рехъ тулькурун патал ахъйнавай пулар "тъльна", чънъухнава, таращнава. И рехъ цийникъа тулькурун финансамишунъх галаз райондин руководстводин са алакъани авачтани, бязибуру вири тахсирад эвэлни-эвэл райондин къилевайбурук кутазвай. Чпин ихтиядра авачир, чпелай аслу тушир месэла чкадин гъакимри гъикъ гъялрай? Акси яз, абуру рехъ тади гъалда ремонт-на кульгъун истемицзавай.

Гъа икъ, гъакъни дарвиле авай агъалий-
ри вири гъукумдилай ийизвай наразиви-
лер къвердавай деринра гъатзавай. Мит-
ингар, собранияти тухвана. Кучун-Къаз-
майрин агъалийри, наразивилин лишан яз,
аялар мектебда тарсаривай акъвазараид
дудушьшни хъана. (Мектебдиз физвай са
аялдал, машиндин чархункай хкатай
къван галукъина, хер-къец хъана лугъуз-
вай). Ятлани, агъалийриз дердисер хъан-
вай и рехъ тукъкуър хъувунин къвалахар
вилик феначир. Гъа са вахтунда чекадин
жемятди гъукумдиз ихтибар авун къвер-
давай агъуз аватзавай.

Квелай хъайтлани наразивал ийз, властрикай хуш авачир бязи “виклэгьбуру” (ахътинбуруун къадар яваш-явш гзаф жевтай), сабурлуувал квадарна, законсуз крарикай, месела, ракъун рехъ “кунникай” ванер-сесер чуклурзаявай. Ик! гъалар къиз-гъинарунал гъидай, инсанриз чпиз зиян гудай чуру гульгульлар гъикл арадай акъудда? Хуьрерин активистри веревирд аву-

райондин властирхъ галаз меслят авуна, митингдин чкадал “Дагавтодордин” рэгъ-беррихъ галаз гүрьуш тухун менфялтуяа з гысабна. (Июлдин ваца Таяирху-рун-Къазмайрал кылие феи и гүрьуш-дикай “Лезги газетда” макъала чапнава) Гүрьушдад Ханмегъамед Рагымова хи-ве күр месэллээр гила кылизни акъуд-нава: тайинарнавай йикъалай рехъ түб-

на, дүз къаар къабулна: 3000 касдив агақына Самур зонадын хуъерин ағылай-рин күулар ківатына, Россиядик Президент Владимир Путиназ чар къяна.

С гъафтии алатанч - Москвадай жаваб хтана. Гъуѓуынлай, са тимил вахт алатаилья, "Дагестанавтодордай" геѓенш жаваб агакъарна. И сеферда, аквазтайвал, властар агъалийрин талабунрив, истеми-шунрив дикъетдивди, къайгъударвиледи эгечина. Рехъ түккүр хъувунин месэладиз РД-дин гъукуматдин совещанидал мад сеферда килигна. Гъукуматдин Председатель Артем Здунован тапшургъдалди, 4-апрелдиз къабулай къаардардин бинедаллаз гъилевай йисуз рехъ ремонтуниз бюджет-дай чара авунтай пуларин къадар къве се-ферда артухарна: къве виш миллион манатдив агакъарна. Гульгъуынлай, 378 млн. манатдив агакъдайвал, артухар хъувуна.

Хуарерин жемятир лагъайтла, чалахъ хъанач, мукъвал вахтара реҳъ түкъурдайдахъ инаниш хъанач. Лугъузай хъи, «нубатдин сеферда чаз тапараэрзава. Митингар тухвана кланда». Килиг садра, ихтиярар гъилевайбуруз ихтибарун гъи чка-дал атанватла: абурун якъин гафарални, крарапни шаклувал гъизва.

Амма республикада власть дегиши хъянвай. Шаз Дағыустандин регъберди РД-дин Минтрансдирин министрдин къуллугъдал Москвада къвалахзавай, республикада машгъур тир Ширихан Гъажимурадов хкана. "Дагестанавтодордин" руководствони дегиши хъана. Адан цийи начальникдин заместителвилин къуллугъдал Чехи тежриба, авторитет авай савадлу пешекар Ханмегъамед Рагымов хкана.

(Кильди къейд ийиз кланзана хьи, ви-
ликтай ам и къуллугъдал алайди тир.
Республикадин цийи Кыл Р. Абдулати-
пова "Дагавтодордин" рэгъбервиле З. Хуч-
баров эцгайла, ина кардик акатай "къай-
дайриз" Рагымова аксивалзавай. Респу-
бликадин къиблепатан районара рекъер
түкъуруннив эгчлизавай тегъердилай Хан-
мегъамед Мегъамедовича иллаки нара-
зивал ийизтай. Ам маса чкадиз къвалах-
дал элячуниз мажбур хъанай. Эгер чна-
риклен хкайтла, рехъ түкъурунин къвалах-
хар акъяз хъайиди ва рехъ дердисерви-
лиз элкъвейди. митингрин ваҳт алуқъай-

“Дагавтодорда” хъсанвилихъ бегъем дегишилөр хъянватлани, кар алайди - бес къадар пул ахъяйнаватлани, хци жезвай месэла чкадилай юзазвачир. Инсанри маддитингриз эверздавай, тъатта югъни тайнарнавай. Амма активистри, депутатри,

Цийи рехъ ахъайна

19-октябрьдиз Дагъустандин премьер-министр Артем Здунов Мегъарамдхурын районда хъана. Ина шадвилин гъалара автомобилирн Лукъар-Ярукъивалар рехъ ахъайна.

Рекин и участокда ківалахар 2015-йисуз гъиле күрди тир. Пешекарри къейдзаявал, цийи рехъ тукъуруни автомобилар ахъядай Цийи Филер-Тағырхұр межданордый пунктариҳъ агакъдалди авай мензил 21 километрдин күрье ийдай, гъа са вахтунда рекье жезвай вахтни 40 декъиқадан тімилардай мумкинвал арадал гъанва.

Нимиллардай мумкинчылар арбадан вайна.
Цийи рехъ ишлемишиз вахкуниди Са-
мур вацалай кибледихъ галай хувери Да-
гъустандин кеферлатаңтан паюнхъ, Дербент ва
Махачъала шеъзеррихъ галас улакърлади
алакъа хүн таъминардай цийи маршрутни
кардик акатзава.

Рехъ ишлемишиз вахкунихъ галаз ала-
къуль мярекатдал рахай Артем Здунова и
маршрутдихъ хуруун майишат вилик туху-
нин, культурадин алакъаяр мягъемарунин,
тъебиатдин надир имаратдихъ - Россияда
авай сармашуухрин субтропикрин тамухъ ту-
хувзай рехъ куьруу аувналди, туризм вилик
тухунин барадайни яшайищдин, экономикадин
жигъетдай еке метлеб авайди къеядна. “Им
неинки район патал, гъак! санлай республика
патални важибу метлеб авай вакъя я. Им
чна ций ишлемишиз вахкузтай тек са имарат
туш. Республикада алай йисуз рекъерин майи-
шат вилик тухун патал 11 миллиард манатдин
такъатар серфдайвал я. Рекъер тукъурунин
къвалахар вири регион тирвал кылы тухузва.
Цийи рехъ алай аямдин истемишуунрихъ га-
лаз къдайвал, ерилудаказ тукъурунава, им
лап важибу кар я. Заз күнне, играми Мегъа-
рамдхуруун райондин агъалияр, а рехъ
Дагъустандин хушбаатвал патал ишлемишиун,
куй муниципалитетдиз къввэзай туристрин
къдар артух хүун кланзава. Квехъ ислягъвал
ва хушбаатвал, рехъ ачухуниз талукъарнавай
мярекатда иштиракзай аялрихъ сагълам-
вал ва келунра агалкъунар хүун кланзава”, -
лагъана рехъ ахъяюнис талукъ мярекатда иш-
тиракзай райондин агъалийрихъ элкъвенан
рахай премьеер-министри.

Ада лазим тир ківалахар вахтунда кын-
лиз ақыудай рекьең тухадай пешекарризни
сөттөйдөгү саңы.

Цийи рехъ түккүрүнин чарасузвал мад-
ни квехъ галаз алакъалу я лагъайтла, респуб-
ликадин кыбледихъ галай рекъерикай улакъ-
ри менфят къачун авай гъалди рекъера гъере-
кат кылие тухунин хатасузвилин барадай ииз-
вай истемишунприз жаваб гузвачир. Идалайни
гъейри, цийи рехъ түккүрүнни вирида ишле-
мишдай рекъерин участокрал, гъа гысабдай
федеральный "Кавказ" шегэрекъел ва сер-
гъятдал алай улакъар ахъайдай пунктариыхъ
тухувтай маршрутуда гъалтзавай чакдин мет-
леб авай рекъерал ацалтзавай пар хейлин ти-
милардай мумкинвал гана. Луклар-Ярукъва-
лар шегэрекъяй суткада юкъван гысабдад-
ди 1400-далай виниз улакъар физва, гележег-
да абруун къалар 2 агъ-зурлар къван атакъла-

Мегъарамдхурун райондин кыл Фарид Агъмирова къейд авурвал, 30 агъзур касди-лай виниз агъалияр яшамиш жезвай 17 хуль-рун жемятдин вил и рехъ түккүрунал фад-лай алайди тир. Улакърихъ галаз алакъалу и проект кылиз акъуддай чавуз Гульгери ва-цал эцигнавай 81 метрдин мутькъвел ва Са-мур-Дербент къаналдал алай мутькъвелини тайин тир къвалахар кыли тухвана. "Сер-гъятдал алай чи райондин мулкарай яна ту-худай парарин къадар артух жезвайди фи-кирда къурла, и рекъи улакъар ишлемишү-нин къвалах хейлин къулай хъуниз къумек-дайдал шак алач", - инанмишвал къалурна муниципалитетдин кыли.

Мердали ЖАЛИЛОВ

(Эвел - 37-41-нумраира)

Къадим гелер

“Шарвил” эпос чна дегъ девиррай атай эсер я лугъузва. Ам куынне тирди күб субутзала? Эсерда сұғыбетзаявай вакъиайри? Тарихин яргъавили? Кхъенвай тегъерди?..

Зи фикирданды, эсердин куынневал адан чала субутзала. Чал я гъар са вакъиадиз, шейиниз, ийттидиз “паспорт” (тівар) гузвойди.

Гъихътин куынне тіварар, заттар, къайдаяр, алакъаяр ава “Шарвил” эпосда? Келдайла, чадам тъяе кхъеиди хъиз жезва. Ам да дикъет гайила...

Дегъ девирра арадал гъянвай манияр, сиверай-сивериз чкіз, къвердавай ңапшыл, сеслу жез, бязи алабаярни ахкатыз, чав агақнава. Гилан лезги чалал кхъин хъувунва. Күрелди, түккүр хъуни, формади абур куынне тирди субутзала. Ни түккүрна, мус лагъана, ам важибу туш. Важибули абур халкъдин умур, умудар, хиялар, руль къалурзаявайбүр хъун я. И тілабунлиз пагъливандин яракъар, дамахар я!

Эпосда чпкай мани лагъанвай вакъиаяр гзаф асирра (виш үисара) кылы фенва. Абурай чад къадим Аллан улькве арадал атай вахтар, ватандын азадвал, битавал, адвал хүн патал халкъди чуруг женгер, фей къван рекъер, чал атай душманрин тіварарни чир жезва. Абуру тур хирерин гелер чи чилерап гилани алама. И кар чад сифте нубатда эпосда гъятнавай хас тіварарай (чайкин, пачағырин, дустарин, душманрин ва икі мадни) чир жезва.

Ингье чайкин тіварар: Шалбуз, Мұшкүр, ңапшыл, Қыевар, Сувар, Шагъ дагъ, Рутул, Самур, Гияр, Набран, Шеки, Шабран, Мұгъан, Ярғықларар, Паласа, Гаргар, Ути, Күре, Кыриці, Худат, Чехи Худат, Шагънабат, Ахчегъ, Аллан, Магъу, Михед, Гавдушан, Кахетия, Рум...

Са и тіварари чи Лезги чилин къадимвилай, адан тарихдин гур-

Гзаф заттар алай вахтунда анжах музейра акун мумкин я. Абур вири сур вахтарин қівалахдин алатар, дявеирин яракъар, қівале, рекъехүле ишлемешзаявай заттар тир. Парабур, күгъне жез, умурдай квахънава, гафарни куынне хъанва. Эпосда абур вири чпкай гerek чайкарап ала. Гапур, тур, қъалхан, къерьк, хъель, зарба, ңапшыл - ибур Шарвил пагъливандин яракъар, дамахар я!

Гъа и тегъерда эпосда хейлин маса куынне гафарни - сеняткар-вилерин, хүрекрин, парталрин, гүрчег заттарин тіварарни гъалтзала: чатухъан, клаш, цел, түрз, къук, батман, ман, келче, келепе, даругъа, терлинкі, тлач, мед, чадура, тирмeyer, зар-хара ва икі мадни.

Куынне парталрин тіварарчи фикир генани кілевел желбазава: итимири алукізаявай хъицикъар, ракъун перемар, шал-шалам, валчагъар, хунун шалварар, литер, зардин кисеяр; дишегълийрин парталар - лацу илекін перемар, яру бишме къедекдин, тумаждын мяғысерар, къизил камари, къизил кваарар, синияр, сандухар, мудаяр ва икі мадни гафари чи рикле сусаринни рушарин безекар гъизва. Чини эпос, дегъ девирин рекъер атана, чав агақнавайдан шағындвалзала.

Рушарин дамахар мадни тасирлубур я:

“Шарвил” эпосда

Сифтени сифте фикир желбазайды эпосда гъятнавай манийрин куынневал я. Абурун мана-метлеb, түккүр хъун халкъдин къадим манийриз мукъва я.

Перизада, гар атана,
Гар атана, экв хъайила.
Ашкъидикай манияр лагъ,
Вун чуыллера тек хъайила.

Са пад яру ич гана заз,
Зи умурдин баҳт я лугъуз.
Алатзавач зи яр запай,
Къеал-юзъ жедай вахт я лугъуз.

Халкъди кәнивилай түккүрнавай манийрилай ибур са күннелини тафаватлу туш. Халкъдин философияда бахтунин эвел кәнидахъ галаз санал алаz, мұғызъубат бахтлуди хъун я. “Шарвил” эпосда лагъайта, кәнивилин темади кыллин чка къазва.

Манияр түккүр хъунин жигъетдайни абур халкъдин мецелай атайбүрз үхшар я. Сад хътин тикрар хъуни (“гар атана - гар атана”, “тарарлай - тарараплай”), сад хътин түшүвилер - туътери (“гар атана - яр атана”, “экв хъайила - тек хъайила...”), рифмайрин дүззвили, къуваттувили (гар-яр, экв-тек, бахт-вахт...) икі мадни маса тақъатри абур чеб чпиз мукъва ийизва.

Са кар мад ава: халкъдин манийра вири ңапшыл рифмада твазвач, мани гыкі къевзватла, гыак лугъузва. И чавуз манадиз важиблу гафар рифмада твазва. Сесерин гармония, садвал арадал гъизва. Macakla мани арадал къведачир.

Чи вилек квай эпосда вири вакъиайрикай тъя са тегъерда, къуд ңапшыл ибараттир бейтерин күмек-далди сұғыбетзала. Гъар са пай са дастан хъиз я. Чи вилек эпосдин 20 мани - 20 дастан ква. Халкъдин арада абурун къадар мадни артух тирдал шак алач. Амни вири эпосриз хас тегъер я. Месела, чахъ И.Гүйсейнован “Шарвил” поэма, И.Къадимован “Шарвил” эпос, Абдул Фетяя, Нариман Самурова, Демир Шерифалиева кхъин хъувунвай вариантар ава.

лувилай, майданар-мулкарни гъакъван гзаф хъайидакай лугъузвачни?

Гзаф тіварар (Къевар, Сувар, Гияр, Шабран, Гаргар, Ути ва мсб) гила аңжак куынне картайрал, бязи куынне къынна (сияътчийрин) гъалтзала. Эпосда абуру чин асуl везифа тамамарзала: вакъиаяр лап куынне бур, фад алатайбүр я. Абуру санлай чи халкъдин игитвилин тарихдай хабар гузва. Легистинни къеалурзаявай са шумуд район тушири.

Инсанар тіварарни дегъевирдай атанвайбүр я: Кас-Буба, Дағълар, Ңыквер, Сувар, Дағъар, Гырь, Пери, Эквер, Шекер, Самбур ва мсб. Винидихъ гъянвай тіварарин куынневал квекай ибарат я? Саки вирибүр алай вахтундани чи хизанра тімил гъалтзавач. Кар анал ала хъи, и хуси тіварара чи чалал хас дыбар, дувалар ава. Гыч са журединни алабаяр квач. Каситим, Буба-хизандын қыл тушни? Дағъ, ңык, экв, пер, гырь - ихътина са слогдин дувули гафарин асуl манаяр ачуказва. Тібиатдин экүк къуваттин тіварар инсанриз гун чи лап куынне адет тушни?

Ягъи душманрин тіварарихъ маҳариз хасвал аватлани, абуру қыннын къарын къилихар, вагъшивилер, зулумкарвилер лишанламишзала: Шармұн, Ҷұлав Бұғыа, Мармар, Хизри Мелик ва икі мадни.

И тіварарал душман таклан хъунин, негъ авунин лишанар алайди гъар сада гъиссазва. И кардини эпосдин куынневиликай хабар гузва. Гзаф тіварар тібиатдин вагъшийрин - пеленгрин, жанавуррин, гъулягъырн, аждағынан къамматра къалурнава. Имни лап куынне дөвирин мифриз, маҳариз хас лишан я. Душманрихъ инсаf, инсанвал авачири гыкі къалурда?

Чун рахазвай шагъ эсердин къадимлувал субутзовая маса хел - ана гъятнавай куынне заттарин тіварар я. Гапур, ңыбебе, чанта, чуval, чат, клаш, цел, күтә, тур, араба, лит, къундах, тапрак, тланур, дехме, желе, шалам, зарба, квар, муда, түрз, тіларл ва мсб.

Ярғы кибер дабандал
Аватнавай гүзелдин.
Шулькүб юкъава камари
Агатнавай гүзелдин.

Гардан лацу гевгъер тир,
Вилер ҹұлаев хурмаяр.
Чехи пелез аватна
Чұлаев ҹарчын бурмаяр

(Эпосда Шекеран къамат)

И тегъерда рушарин тариф авун чал чи классикрин - Етим Эминан, Рухун Алидин, Ахчегъ Мирзе Алидин, ңайи аямдин шамирин - Хүрүз Тагыран, Шагъ-Эмир Муродован, Шихнесир, Къафланован... эссе гъалтун тарихдай чав агақнавай ирс тирдал шак алач. И карди лугъузва хъи, чи патара дишегълидиз - дидедиз, вахаз, сусаз вири вахтара гъурмет авай.

Эпосди чад халкъдин хейлин куынне манийринни макъамрин, қызылдерин тіварарни чир къийизва: “Перизада”, “Мүлайли”, “Хашкелди”, “Яргын рекъель”, “Вацран эквер”, “Везне авай чухва”, “Наврузбала”, “Жегыл свас”, “Силибир” ва икі мадни.

И макъамрикайни манийрикай чи къенин аямда низ вуч чида? “Перизада”, “Мүлайли”, “Яргын рекъель” гъава-яр, ара-ара фольклордин бязи дестеири лугъуз, ван жезма. Бес инал тіварар къун тавунвай, амма чавай квахънавай къван манийринни макъамрин, қызылдерин гысаб ни къуна?

Эпосди чад халкъдин музықадын куынне алаторни чирзава: чуңгүр, кфил, далдам, зұрнә, ба-лабан. Мани лугъудайла, қызылдерин гурлудаказ кап яғын, манидив вирида зил къун адет тир. Тек қуылдерин авачир. Майдандыз 20, 40, 100 жүтегер экъечизава.

Икі чад музықадын куынне алаторни чирзава: чуңгүр, кфил, далдам, зұрнә, ба-лабан. Мани лугъудайла, қызылдерин гурлудаказ кап яғын, манидив вирида зил къун адет тир. Тек қуылдерин авачир. Майдандыз 20, 40, 100 жүтегер экъечизава.

Чав агақнавай шагъ эсердин къадимлувал субутзовая маса терефрикай чун мадни рахан хъийида...

(Къамат ама)

Гъасан эфенди ва “Куыредин ярап”

Ағъмепаша АГЪМЕДПАШАЕВ

1999-йисан 29-сентябрьдиз, “Куыредин ярап” күлтүрадын централдын гъерекатар себебе яз, Алкъадарин хүре, сифте яз, алим, философ, шаир Гъасан эфендиндике умурдиз ва яратмишундай талукъарнавай гурлу сувар кылы фенай. Ам камалэгъли дидедиз хайдалай инихъ 165 йис тамам хъуннан галаз алакъалу авунтай. Рай-администрацияның кыл Эфенди Пашаевини күлтүрадын централдын къарынавай и месэлдиз дүз тир къимет ганай ван сувар вини дөрежада аваз кылы тухун патал вири серенжемар къабулай.

Суварик неинки са Алкъадарин, гылк къуны хүрерин же-матрикин, райондин идарайрин реғберинни иштиракы.

Мярекат Гъасан эфендиндике сурал-пирел цыквэр эцигундай гаттунан, адан умурдикай ва яратмишундай ихтилатар авуна, манидайрын концерт гана ва жегъыл спортын алакъунар къалурнай. И мярекатдал Гъасан эфендиндике музей ва гүмбет эцигуннан ван идан ирс чиринин ківалахар ийгинарн гerek тирдини рикле ханай.

2004-йисан 15-октябрьдиз “Куыредин ярап” күлтүрадын централдын ЦРБ-дике галаз санал Гъасан эфендиндике 170 йисаса талукъарнавай конференция кылы тухвана. Са акъван вахт фенай, ингье халкъдыхъ рик күзай баркаллу кас пайда хъана. Имам Музамудинович Яралиев Алкъадарин хүре музей эцигуннан ківалахар вичин хивез къачуна ва ам къилизни ақында. 2009-йисан 26-сентябрьдиз Алкъадарин хүре зурба алим, тарихчи, философ, арифдар, педагог, гъамиша халкъ патал хъайи кас, насыгъатчи ван лап хъсан шаир Алкъадар Гъасан эфендиндике гүрчег, гөгъенш, алай дөвирдин күлтүрадын дөрежайрик къазай музей ачында.

Гъасан эфендиндике сурал-пирел. Алкъадар. 1999-йисан 29-сентябрь

Гүмбеттүлай Сулейман-Стальский райондин централдын библиотекайрин къурулуш арифдардин тіваруныхъ яна. Алай вахтунда адас райцентрада гүмбет эцигуннан фикирдиз къачуна.

2014-йисан 11-ноябрьдиз Къасумхүрел райондин кыл Нариман Абдулмуталибован реғбервилек кваз Алкъадар Гъасан эфендиндике 180 йисаса талукъарнавай илимдинни тежирибадын конференция кылы фенай. “Куыредин ярап” күлтүрадын централдын талукъарнавай нубатдин бүллөтөнен ван буклет чапдай ақында. Махачкъалада лезги чалас “Асари Дағыстан” ктаб таржума авунни арифдардин тіваруныхъ къимет авачир хътиң савкъат хъана.

Ци Гъасан эфенди дидедиз хайдалай инихъ 185 йис тамам жезва. И вакъиадыз бахшна, чада адан умурдикай ва яратмишундай малumatтар, фикирар, шириар гъятнавай “Куыредин ярап” журналдин 3-нума чапдай ақында.

Сулейман-Стальский райондин 90 йис тамам хъанвай береда чи халкъдин арадай Алкъадар Гъасан эфенди, Етим Эмин, Сталь Сулейман хътиң арифдарар ақытунал лап дамахазава. Абурун нурдик кваз чи несила мадни вилик фидайдал са шакни алач.

Сталь МИСЛИМАТ

Хъун паталди чи халкъ азад

(Алкъадар Гъасан эфендиндике)

Дүньядин чарх гъа са жуы

Надир ктаб

Ш.ШИХМУРАДОВ

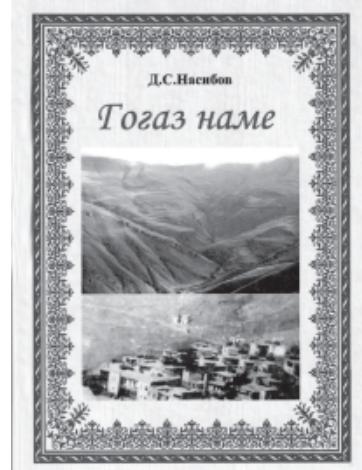
ШАИР Марина Цветаеви
вади кхъенай: “Анжак
ахътин ктабар май-
дандин акъудна кланда хъи, чеб
аваиз хъуни азаб, азиат гудай.
Куърелди - жувандур, столдал
хъана кланзайбур, герекбур”,
яни чипих мұғытежвал авайбур. И
гафарин ван хъайда хъиз, Дагъуст
тандин лайхлуп экономист, журна-

лист Джамил Саидович НАСИБОВА мукъвара са хъсан гerek ктаб - “Гъульгъез - наме” чапдай акъуднава. Ам Ахцегъ райондин къадим хуърерикай сад тир Гъульгъезин тариҳдикай я. Гъар са хуърун, районын, шегъердин, санлай Республикадин, Ватандин гъакъыкъи тариҳдикай дуъзгүн ктабар хъанайтла, гъикъван хъсан жедай!

(рагметрай вичиз) къюнвай царапа ктабдин гъар са къилиз тамам къимет ганва ва ам неинки алай аямдин, гъакъл гележегдин несилирн гъульгъезийизни зурба пишкеш, надир савъкъат хъанвайди къейднава. Эхъ, тарих - им чехи муаллим, илим, тербиячи я. Ам несилирн тарс жхудун, гъалатпиз рехъ тагун, абур мад тикрар тахвун патал гереекзана. Тарихдин чинар - несилирн тарсар, тарих риклелай алуд тийидайди халис къагъриман я, гъавайда лугъузвач.

Автордиз вичин ктабдин игитар хъсандин иззы, абуруз гъар садаз къилдин очеркар бахшнава. Ихътин ктаб багъри ерийрал, аниң зегъметчи, камаллу, такабурлу инсанлар гзаф рикл алай касдивай майдандиз акъудиз алакъда. Гъульгъезли Джамил Саидович гъа ихътин кастирди ктабдин сифтедилай

рун тарихдин гъалар пара тарамдиз, устадвиледи галкүрна храз алакънава”.

Ктаб гъазурунлив Джамил Саидович еке жавабдарвал аннамишундап эгечнава. Герек материалар касди гзаф йисара, чийжре вирт кватлай хъиз, гъылк дурумлудаказ, мукъофидви жагъурнатла, сад-садаҳъ авунатла, зунни шагъидя. Дульриданни, гъульгуз гурлу вацлар авахъзайвай хъиз, инсандин япаризни умъурда гзаф краирикай, ксарикай, вакъирайрикай ван къевеза, алатдин краони тымил аквазвач, адан гъилерилайни гзаф крат физва, гзаф къвалахрин шагъид вични жеъза. Вир, гъуль ацайла, вацларин цери чипиз рекъер жагъурдайлар, бажарагълы касдизни умъурда акур къван вакъирайрини, краини секинвал гудач, адан руьгъди абур инсанрихъ галаз паон истемишда. Гъа ихътин жуъреда арадал атанвайди я “Гъульгъез-наме” ктабни - жагъанвай, кватлнавай къван материалри чеб са ктабда тун, вирида разиж авун истемишзвай.

Ам келдайбуру пары хушдаказ къабулни авунва. И кар сентябрдиз Гъульгъезин мектебда ктаб презентация авур мянекатдини тестикъарна. Ам школадин директор Мирзебег Лачинова тешкилна, къленитухвана. Анал хуърун администрациядин векил Л.Ризакова, мектебдин завучар И.Шаъэмировани М.Сардарова, муаллимар тир Ю.Муслимова, Ш.Шаъэмирова, библиотекарь Э.Агъаризаева, Ма-

Гъульгъез-наме

Вучиз? Са жерге алими, камалэгълири тарих дувулар девирин деринира авай, беъгерарни гележегда агақдай цуқверин къунчларив гекъигзана. Чин тарих течирбүр ам чизвайбурулай тамам са къилин ағада ама лугъуз жеда. Гъакъыкъи тарих течиз, милли къанажагъдикай раҳун гъаваян каря. Тарих чир хъуни инсанар руьгъиз девлетлубур, къилихлиз мягъембүр, акъул-камалдиз, къанажагъдиз хцибүр, дикъетлубур, уяжбур ийизва.

И жигъетдай ктабдин 9-чина, келзайбурухъ элкъвена, лагъанвай вичин гафуна автордиз лап хъсандин къейднава:

“Китайдин бязи хуърера гзаф асирин адет ава: аял ксурзай дишигълиди къеплинин къилихъ лай-ляяр язавач, чин ата-бубайрин ғуладайни гзаф несилирн твайтар эзберда. Иккитайвийри гъвеҷчи ғлавалай дидедин некедихъ галаз чин сихилдин, тайфадин, эсил-несилдин тарих кукумзава. Им, зи фикирдалди, лап хъсан адет я, ада гъар садаз жуван дувулар, чеб вужар, гъинай, тарих гъихътинди ятла чир хъуниз, риклел хъуниз эвер гузва”. Джамил Насибовани вичин хуърунвийизи багъри ерийрин тариҳдикай, адеитрикай, материалный культурадикай, инсанрикай къюнвай надир ктаб - багъя савъкъат багъишинава. Ам Ахцегъ райондин Гъульгъезин хуърун, аниң жемятдин къадим девирилай къенин ийкъяралди мединиятдин, яшайишдин, майшатдин тариҳдикай я ва автордиз вичи къватнавай, гъакъи хуърун ағасакъалрин риклел хуунрин ва гзаф къадар архивдин материаларин бинедаллас къиенва.

Сифте гафунин чқадал профессор Амри Рзаевич Шихсаидова

эхирдалди аквазва. Эхъ, хай чил - бубайрин бине, дидейрин диге я! Ктаб ругуд къиликай ибарат я: “Тарих”, “Яшайиш ва майшат”, “Алатай вахтарин шагъидар ва я гъульгъезийирин риклел хунар”, “Бязи гъульгъезийирин яратишунин суретар”, “Меденият ва савад”, “Гъульгъезийирин шириат”.

“Дагъустан” ГТРК-дин художественный веңциндин директор Гу-

хачъкаладай хтанвай гъульгъезви Къ.Байрамбекова ктабдиз еке къимет гана, автордиз хуш келимаяр, чухсагъул лагъана. Ағъсакъал, РДдин лайхлум мулларим Юсуф Муслимова и ктаб гъар са гъульгъезви патал вичин чин, сурет аквадай гуъзгудиз элкъевнавайди къейдна. Дж.Насибова кватл хъанвайбурун са жерге суалризни жавабар гана, ктабдиз еке къимет гунаи жемятдиз

лера Камиловади Джамилан ктабдиз еке къимет ганва. Икк, 7-чина ада къиизва:

“Гъульгъез-намедин автор Джамил Насибова дуъзендиз куъ хъанвай вичин хуърунвийизи къимет авачир хътина хазина, девлет - ата-бубайрин ватандин къамат, сурет, шикл - тазева. Неинчи вичин хуърунвийиз. И ктаб келепун вирида шиижлу, марагъзула менфиятлу жеда”.

“Гъульгъез-наме” ктабдикай гъульгъезли профессор Гъажи Гъульсейнович Гашарова ингъе вуч къюнвайла: “Тешлигъбур, ухшарбур мад авач, надир къвалах, я, къетлен чалалди къиенва, лап гзаф шиижлу, марагъзула я, хъ-

чухсагъул лагъана. Эхирдай мектебдин ученикъи спортил рекъя чин алакъунар къалурна. Ктаб са куърув вахтунда гзафбуру къачуна. Вирида бес тахъуниз килигна, винел къвалахзава.

“Лезги газетдин” редакциядин колективдини Дж.Насибоваз еке аталакъун - надир ктаб - мубаракзана. Адахъ мадни ва мадни агалакъунар хъун чи мурад я. (Къейд. Д.Ж.Насибован веледрин (къве рушни са хва) милли медениятдиз, чалаз еке шииж ийизва. Икк, Москваада къвалахзавай чехи руш Мадинадин лезги диктант къиинин мянекатда иштирекна ва “5” къимет къачуна).

Джамил НАСИБОВ

Хуъръуз сиягъат

Ктабдин 97-118-чинра ганвай и кыле, очеркда авторди, А.Шихсаидован гафаралди лагъайтла, “хуърун тарихдихъ галаз алакъалу чан алачир вири объектар рахуниз мажбурнава”. Агъадихъ чна адай куърелди бязи царап гъизва.

...2007-йисан 28-сентябрдиз чун, чими партал ва пуд юкъуз бес жедай къван сүрсетни газ, Къакларин хуъръай Гъульгъезиз яхдиз рекъе гътнан... Агрономдин никелади башламишна, чун элкъвена тибиятдин пашманардай, сефил, рагъул шикилри, сүретри къаршиламишзвай... Къекъунар авай тиқдай винелди чун къве сядта яргъай хъиз хуър аквадай Амрагъан гирведал хажж хъана. Хуърун шикил яна. Чун пайда хуунри рехъ тирвал гзаф къадар къветерик кичи, къурху кутазвай. Хуъръуз мукъва хуурдавай рекъе гъалтзавай вири бейнида гъхъзазавай: фадлай риклелай алатнавай къекъунарни тикар, тепеяр, гъамишалугъ паспорт хъиз, гъардахъ чин тъварар авай чкаяр - Чвеляхъ, Ягъвин там, Кинцитагъардин раг, Хъчагъанар, Хпар, Уфругъ... Вилерин виллик хуърун урьушрин жанлу тарихдин шикилар ква. Гъульгъезийирин чехи несилирн векилри чипиз ахварай къульне хуърун шикилар аквазвайди ингъе вучиз лугъузватла.

Явш-явш сиверай къур акътазава. Беденди яд талабазава... Ингъе Къибле цүлт булахдив агакъна. Чими чавуз тиқрай винелди хажж хъайи инсанриз булахдин целай ширин мад вуч ава?.. Булахдин цин къилин лайхлувилер, мурк хъиз, къанваз ва, аялдин нағъх хъиз, михъизваз хъун я.

...Гъа и булахдилай сад-садалай вине авай, къантар-къантар хъана, атлунар аваз (террасные) түккүрнавай надир чуълперин (никлерин) шикилар башламиш жезва. Чи бубайри чипиз техил, фу гъасилиз хъайи абурун гелер дагълари гилалдини хуъзма... Алай девирдин пешекарри тестикъарзавайвал, террасаяр чи атабубайри гылелди түккүрнавай имаратар (гумбетар) я. Низ чида абур несилир яцаради шумудни са виш сеферда цанатла, мукалралди анрай гъикъван гвенатла, арайра авай атунрай алаф патал векъер янатла...

Чна рехъ давамарна. Пак чка тир пирен вилик акъвазна. Анлай къуд патай аквазвай атлугъай гуърчевилел гъйранвална.

Къаклай Гъульгъезиз къван рекъе чун пуд сядтилай гзаф вахтунда хъана. Ингъе ам - Гъульгъезэр! Багъри ерийрин дуньяда мад санани авачир рангар, нияр. Ватан, чаз вирида сад тир. Инсан хайи чқадис гъвеҷчи ватан лугъузва. Икк дуъз туш, ватан гъвечиди жедайди туш. Ватан Ватан я.

Вилериз гъйранардай шикилар аквазва - хуър на лугъуди чан алай беден хъиз акъвазнава. Вири ківалер че инсанар яшми жезвайбур хъиз акъвазнава, амма - къавар аламачиз.

Хуъръуз эвичайла, гуя къуд пата секинвиле агъавалзава, чан алай къван вири ахвара ава. Гуъзел пиплар заз гзаф акуна, амма фикирдай-хиялдай гъамиша инихъди ялазава. Виридалайни гзаф зун тажубарайди рикл чуъкъедай, азиат гудай секинвал, сессувзат тир. Ина гару, ракъини ва вахтуни агъавалзаватла, хуърун хараплайри алатай вахтарин руғъ-нефес хуъзма...

Чна жуван дустар, и кънейра къекъвей, важибу сүъбетар авур вири инсанар рикл хъиз хъана. Гъар са цла, къучеди алатай вахтар рикл хизизвай - къуд пад вири багъри ерияр я. Икк тир хъи, гуя гъавади вичи ина чи бубаяр яшамиш хъайи вахтар эбеди ийизва... Виликан вири куъчеяр, гъаятар вергерини ве-къери къунва. Инал Къутунхърин хуъръай тир муаллим, шаир Жамил Юнусован шиирдин царап тагъана акъвазиз жедач.

Шеҳъмир, дагълар

Шеҳъмир, дагълар, күв ван къведай кас амач, Инра амайбур бубайрин сурар я. Са хуърени я гъамам, я тас амач, Аламайбур анжак къульне тъварар я.

Вучиз секин хъанва күч чар булахар, Элкъевнани абури вилин накъвариз? Кас амачиз, сүгъул хъанвай яйлахар, Муъргъулемши ийиз фенва ахвариз.

Гъиниз фена, лагъ, күв къекъвей жигъирав, Абури кваз күч хъанани аранлиз? Къарай тагуз, къевзва къилин фикирар, Яраб герек амач жал күн инсанриз?

Хажалатди вахтсуз къульзуз авунвай Хендерайриз ушшар хъанва урьушар. Фадлай инихъ күтен хълун тавунвай Никлерикай хъанва къульзуз биришар.

Икъван чавал, безетмишна цуқвери, Вил алуудиз кълан жедачир чепелай. Къуна гила къалгъанрини вергери, Суван тъулар дегиши хъанва михъелай.

Шеҳъмир, дагълар, хъанва лугъуз субаяр, Нубатдалди рагъни варз квехъ гелкъевеза. Күв къужахра динж ятланни бубаяр, Абурун руғъер, лекъер хъиз, квел элкъевеза.

Шеҳъмир, дагълар, са вахтара яд хъайи Вилериз ам мад элкъевна хкведа. Гадар жедач диде - ватан жув хайи, Гъикъван хъсан ятланни яд улкъведа.

Гъульүн къерех михъна

Амина МУСЛИМОВА

“РусГидро” ПАО-дин Дагъустандин филиалди ийкъара Каспийск шегъерда “оБЕРЕГАЙ” серенжем кыле тухвана. И сеферда Каспийскдин жегъил натуралистин станцияда чирвилер къачузвой аялри шегъердин къерехда авай “Маяк” пляждилай гъар садан заланвал юкъван гысабдалди 8 килограммдиз барабар тир 180 шешелдилай гзаф зирзибил къватна.

Санлай пляждай 1,5 тонн зирзибил къватна. Гъульүн къерехда ял ядай чка тир иной виридалайни гзаф ламу чарап (салфетка) къватна. Къвед лагъай чкадал пластикидин ва шушедин бутылкаяр ала, пудлагайдал - полистилендин пакетар. Аны гъульүн къередиз гадарнавай балугъар къадай чилерни жагъана.

“РусГидро” ПАО-дин Дагъустандин филиалдин пресс-секретарь Эмilia Казумовади хабар гайвал, къакъаждай чка яз “Маяк” пляж хъягъун душушшин кар туш. Каспийскдин аялайри шегъердин пляжрал мукъвал-мукъвал субботникар кыле тухуза, гъа са вахтунда шегъердин къерехда авай ял ядай чкаяр гъик хъана михъаза. Гъульүн къерех михъунин серенжемда 50 аялди ишти-

ракна. Абуруз и карда диде-бубайри ва муаллимрини күмек гана.

Хъсан адедиз элкъенвай “оБЕРЕГАЙ” серенжем республикада 2007-ийсалай тухуз башламишина. Алатнавай ийсарин вахтунда ада Каспийск, Махачкъала шегъерин, гъакъни Чиркей, Гельбах, Бавтугай ва Унцукул районрин ва са жерге маса хуярерин са шумуд агъзур аялди иштиракна. Абуру къватна вай зирзибил хъяртарив агакъарун патал пар чуугвадай 30 машин лазим ата-

на. Къейд ийин, алтатай ийсуз цин гъамбарханайрин къерехар михъиз хуянихъ элкъурнавай и серенжемда ДГУ-дин экологиядин ва дурумлудаказ виликди финин факультетдин студентри иштиракнай. Абуру Дагъустандин аялайрина вирикелерин мугъманрин рикралай ял ядай чкайрай - Дубкидин ва Самурдин тамарай тоннралди зирзибил къватнай.

Къав дегишарна

Мергъяматлувилини программадин сергъятра аваз ва “Михъи рик!” фондунина тешкилтувилини күмекдилди, “РусГидро” ПАО-дин Дагъустандин филиалди Каспийскдин гъульүн кадетрин корпуздин спортзалдин къав дегишарунин къалахарни тамамарна.

“Хъультүл материалдикай спортзалдин къав түккүрьядалай къулух 25 ийс алатнава, - сүльбетзава чирвилер гудай идарадин директор Омар Омарова. - Бюджетдин тақъатар тахун себеб яз, гъар ийсуз къавун гагъ са чка, гагъ маса чка ремонт авуниз мажбур жезвай. Амма ида тили атунчай хузвачир. Къати марфар къавзай вахтунда спортзалдин чиле полиэтилен экягъунуз, яд лигенралди, ведройралди къватнуни мажбур жезвай. Ида кадетар спортдин рекъяр гъазурунин гъерекатдиз къец гузтай”.

Каспийскдин гъульүн кадетрин корпуздин Дагъустанда авай ихтиин жуъредин чирвилер гудай тек са чка я. Школа-интернатда вири республикадай тир 350 аял тербияламишзана. Абурукай чехи тухун.

Пай чин диде-бубайр къуллугъирин ве-зифаяр тамамардайла чан гай ксарин аялар я. Умуми образование гүнин программадилай гъейри, кадетри военный ва гъулерин къушунприз талуку гъазурвилерни аквазва.

Э.Казумовади къейдзивайвал, яшай ишдин месэлайрин рекъяр жавабдарвал хивез къачуз алахъязавай компания яз, РусГидроди гөгөненш сергъятирин мергъяматлувилини программа уймурурдиз күччүрмиззана. Адан бинеда пешекар энергетикин цийи несил тербияламишун, гъакъни компаниядин филиалар авай вири регионара яшайишин жигъетдай къулай шартлар тешкилун, уймурурдин ери хъсанарун ава. РусГидродин мергъяматлувилини программадин каралай хилерик акатзана: образование, экология, здравоохранение, спорт, культура, яшайишин идараириз ва тешкилтириз күмек гун, мергъяматлувилини фондарин, НКО-рин ва дарда авай агъалийрин гъил къун, регионрин къурулушар гөгөненш сергъятра аваз виликди тухун.

Багъа хъанва

Сентябрдин эхирин делилралди, са ваца яшамиш хъун патал чарасуздын тир продукттин шартунун къимет (агъяланин) 3 агъзурни 969 манатдиз барабар хъанва. РД-дин Госстатистикадин органдин делилралди, ийсан сифте кылелай инихъ адан къадар 1 процентдин багъа хъанва. Икк. и делилдил гъалтайла, Дагъустан СКФО-дин регионрин арада къед

лагъай чкадал ақытнава. Виридалайни багъа сүрсет - Чечняда, виридалайни ужузды Кеферпатаан Осетияда ава.

Са ваца яшамиш хъун патал чарасуздын тир продукттин сиягъидик тахминан 15 кг фу ва члахар, 12,5 кг картуфар, 1,5 кг емишар ва ширинлухар, тахминан 3 кг як, 1,2 кг балугъ, 18 кг некледин сүрсет ақатзана.

33 процентдин таъмин я

Республикадин хуърун майшатдин хилен зегъметчиар лазим техникалди анжак 33 процентдин таъмин я. Идакай и ийкъара кыле феи совещанидал РД-дин хуърун майшатдин земеститель Адильхан Ганакаева малумарна.

Министрстводин пресс-къуллугъдай хабар гузтайвал, совещанидал зулун тумар цунин, майвайрин бегъер къватна къ-

таянин ва са жерге маса месэлайри ве-ревирдна. Министрстводин набататчилини, чилерин ва эмениндин алақъайрин управленидин начальник Назим Рамазанован гафаралди, алай вахтунда республикада пландик кутунвай майданрин са паюна зулун тумар цана. Гъа са вахтунда, ада хабар гайвал, майшатра прунздин, картуфрин, майвайрин бегъер къватнин къалах давам жезва.

Вилик тухун патал

Чең республикадин саки пудай са пай ағыалияр яшамиш жезвай дагълух районра шай гъасилдай карханаяр эцигуниз ақытзайвай харжийрин са пай арадал хуун патал 2019-ийсуз Дагъустандин властри 80 миллион манатдин тақъатар чара ийида. И пул 35-дай агакъана проектар къилиз ақытудун патал серф ийиз жеда, малумарна ТАСС-диз региондин экономикадин ва мулкар вилик тухунин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзывай Гъажи Султанова. “Чна дагълух чкайриз күмек гүнин проект къилиз ақытудава. Алай ийсуз күмек яз республикадин бюджетдай 80 миллион манатдин тақъатар чара ийдайвал я. Чна дагълух чкайра - гъульүн дережадилай 500 метрдилай гзаф вине авай хуъера карханаяр тешкилу-

нис ақытазавай харжияр арадал хуун патал тақъатар конкурсадин бинедаллас чара ийида. Проектдад асаслу яз гъвечи, 20 сотыхдив агакъана майдан алай теплицаяр, салан майвайрияр ва емишар хуъдай чкаяр, хуърун майшатдин сүрсет гъялдай чкаяр, шай гъасилдай производство тешкилда”, - лагъана Гъ. Султанова.

“Эгер гъилевай ийсуз чалай проект агалкъунралди къилиз ақытудиз алакъайтла, чна и программадай чара ийизвай пулдин тақъатрин къадар артухарун теклифда. Дагълух чкайра чи республикадин саки пудай са пай ағыалияр яшамиш жезва. Аны ағыалияр шегъериз күч тахъун патал дагълух районра къалахдин чкаяр тешкилун важибу я”, - алава хуъуна Гъ. Султанова.

Индонезиядин йикъар

1-2-ноябрдин йикъара Дагъустандин мэркеэда Индонезиядин йикъар кыле тухуда, хабар гузва РД-дин карчивилин ва инвестицийрин рекъяя Агентстводи.

Мярекатда Россиядин Федерацияда Индонезиядин посол Могъамад Вагид Суприяди, Дагъустандин кыле авай ксари, министрстийрин векилри, карчиири иштиракда. Адан сергъятра аваз форум, алакъайрин биржада кыле тухуда, Индонезиядин шай гъасилзавайбурун мумкинвериҳ, гъакъни выставакадин къалахда иштиракдай а ульквидин компанийн сүрсетдихъ галаз таниш жеда.

Агентстводи гъисабзивайвал, международный мярекатди къецепатан ульквидин компанийн галаз алакъаяр тайнариз, цийи амадагар ва я муштерија, инвестицийрин чешмөйр жагъуриз күмек гуда ва Дагъустанда гъасилзавай сүрсет къецепатан ульквидин базардиз ақытудай рекъер ачууда.

“Даг-Агро - 2019”

Жасмина САИДОВА

17-октябрдин Махачкъаладин Милли библиотекадин дараматда Вириоссиядин теплицайра гъасилзавай сүрсетдин “Вири теплицайра патал я” - “Даг-Агро - 2019” выставка кыле фена. Ам илимдин “Дагъустандин теплицайра” ассоциацияди вирикадин выставкар “Дагъустан - ЭКСПО” центради региондин хуърун майшатдин ва недай сүрсетдин министрство-дихъ галаз санал тешкилнавай.

Выставкал жуъреба-жувре регионрай тир 60 компанияди чин сүрсет, гъакъни теплицайра эцигунин ва хуърун майшатдин сүрсет гъасилунин рекъе алай аямдин эхиримжи цийивилем майдандиз ақытуда. Идалайни гъейри, “Россельхозцентр” ФГБУ-дин республикада авай филиалди агалнавай чилел гъасилзавай набататар азаррикай худай алай аямдин цийи квайдар теклифа.

Дагъустандин патал выставкада Агромир, Дагагрокомплекс, КФХ “Тепличный” ва маса карханайри иштиракна.

Выставкал мугъман хъайи РД-дин хуърун майшатдин ва недай сүрсетдин министр Абзагыр Гъусейнова мярекатдал майдандиз агалнавай теплицайра патал тадаракриз, алаториз ва тумариз виниз тир къимет гана.

Мярекатдин сергъятра аваз Дагъустанда агалнавай чилерал набататчывай вилик тухунин месэладай заседание кыле фена. Ана республикадин хуърун майшатдин сүрсет гъасилзавайбуру, “Дагъустандин теплицайра” Ассоциациядин, фермервилер майшатдин вирикадин хуърун майшатдин кооперативин, Россельхознадзордин Управленидин, Дагъустандин аграрный университетдин векилри иштиракна.

Абурун вилик рахадайла, А.Гъусейнова къейд авурувал, Дагъустан Республикадихъ набататчывилер хел гөгөншдакас виликди тухун патал төбиятдин къулай шартлар ава, гъасилзавай майвайрин къадардал гъалтай-

ла, республикади Россиядин амай региондин арада вилик жергеда чка къунва. Къилди къачуртла, адан гафаралди, республикади майвайралди хуси игтияжар тамавилелди таъминарзана ва 500-600 агъзур тонн маса регионизни тухуза.

“2018-ийсуз майвайрин бегъердин санлай къачур къадар 1 миллионни 438,5 агъзур тоннди барабар хъанай, и рекъемдин 3,9 процент теплицайра гъасилнавай майвайри тешкилзава. Республика теплицайра къунвай майданар исалай-суз гөгөнш жезва, 2018-ийсан эхирра абуру 593 гектардин чил къунвай”, - хабар гана министрди.

Заседанидал рахайбуру развилиелди къейд авурувал, сифтедай и кар гъиле къун патал са къадардин тақъатар лазим ятланы, агалнавай чилин набататчывай иллаки хийрлү хел я. Гъаниз килигна ам республикада къвердавай гзаф майдандиз чклизва.

Мярекатдал рахай “Россиядин теплицайра” ассоциациядин директор Наталья Роговади и хиле кадиряр - теплицайра майвайри гъасилнин пешекарар бес тежезвайдакай лагъана. Адан гафаралди, и месэла неинки Дагъустанда, гъакъ маса регионрани хиджакац акъвазнава. Гъаниз килигна ам республикада къвердавай гзаф майдандиз чклизва. Мярекатдал сергъятра аваз гъакъни элкъвеи стол ва хуърун майшатдин сүрсет гъасилзавайбуру патал тежириба хаждай мярекат тешкилнавай.

Октябрь - вири дүньяда некىедин железадин ракдихъ галаз жөнг чүгвадай варз

Къайгъударвилелди эгечтун меслятзава

Регина СЕМЕДОВА

Вири дүньяда некىедин железадин ракдихъ (РМЖ) галаз жөнг чүгвадай варз яшамарнавай октябрьдиз Дагъустандын эхиримжи са шумуд йисуз артух фикир гуз эгечнава. И месэлдиз талукъарна илимдинин тежрибадин конференция, азарханайра ачух ракларин йикъяр, "Жегерье рангунин лент" ва икмад серенжемар къиле тухун адедиз элкъиенва. Пешекарри къейдизавайвал, Дагъустанда дишегълия рак азардинач начагъ хувал гъалтайла, некىедин железадин онкология 1-чкадал ала, чуру азар къвердавай "жегъиль" жезва. Икмад, республикадин медкъуллугъдин статистикадин делилпир шағындвалзавайвал, йисан алатнавайварциара Дагъустанда некىедин железадин рак квай 373 душушу (абурукай 39 дишегълидик и азар 1-стадияда, 198-дак 2-стадияда, 112-дак 3-стадияда ва 34-дакни 4-стадияда) дузыдал акуднава.

РД-дин здравоохраненидин министерстводи, Дагъустандин радиологрин - маммологрин Ассоциацияди, Махачкъалада кардик квай маммографиядин "L-7" централди... тешкил-заявай и серенжемирин къилин макъсад дишегълийриз хурарин сагъламвиллиг къайгъударвилелди эгечнава. Абуруйса са сефера хъайлитланы (са гъихътин ятланы нукъсанар квайла, гъар зур йисуз в адайл мукъвални) некىедин железадин гъал ахтармишун эвер гун я. Идалайни гъейри, инсанытдин гүрчег ваза назик паюноз чуру узузурдикай хъун патал вилик пад къунин серенжемирин, гъакл азарлу хъайила руьгъдай ават тавунин вожиблувални ачукарнайкай ибарат я.

Икмад, алатай гъафтеда Махачкъала да РД-дин здравоохраненидин министрдин заместитель Раиса Шагъисиновадин, Дагъустандин радиологрин-маммологрин Ассоциациядин президент Фатима Тамаевадин, гъакл Москвадай атанвай мугъманрин - РАН-дин академик, онкогинекологиядин ваза маммологиядин Институтдин регъбер Лев Ашрафянан вадан заместитель Всеволод Кисилеван, Герценен тиварунихъ галай репродукциядин органин онкологиядин милли централдин отделенидин заведующий Сергей Про-

копенкодин ваза масабурун иштираквал аваз къиле фейи илимдинин тежрибадин конференциядад некىедин железадин онкология вахтунда винел акъудай диагностикадиз, вилик пад къунин серенжемириз, алай аямдин сагъардай къайдайриз талукъ меслятзава. Абуруйса вилик пад къуниз, диагноз эцигнүз ваза азар сагъаруниз талукъ яз хийирлу хейлин теклифар ваза малуматар агаъкна.

Мярекатдилай къулхъ чаз Фатима Тамаевадихъ галаз сутьбетдай мумкинвални хъана.

- Дагъустандин дишегълийриз заз түгъмет ийиз къланзава: абурухъ чуру са тереф ава. Имни абуру чин сагъламвиллиг къайгъусувилелди эгечнава. Гинекологдин ваза маммологдин патав фин, чин сагъламвиллиг гъал ахтармишун абурухъ гъич хуш кар туш. Гъайиф хъи, гзаф вахт алатайла, луѓурвал, кар кардай фейила, чун, пешекар-духтурар и завалдан вилик къуватсуз я, - сутьбетзава ада. - Дугъирданны, медицина вилик фенвай алай аямда, вахтунда, яни 1 ваза 2-стадийра, и азар малум хъайи душушура адан вилик пад къаз, тамамвилелди сагъариз жезва. Амма чи патав бязи вахтара акъван чуру гъалда аваз дишегълия ақъатда хъи, жуван виперихъ инанмиш жез кълан жедач: некىедин железадин иви, ирин къвезва, хурарин клалуб, хам дегиш хъанва...

Вири дүньяда хъиз, чи республикадан октябрдин вацра иллаки артух фикир гузвай ваза и месэладиз талукъарна къиле тухузвай серенжемирин къилин макъсад дишегълийриз чуру и месладикай хабар, адан вилик пад къуниз эвер гун я. И азардинач начагъ жезвай дишегълийрин къадар йисанлай-суз артух жезва. Гъаниз килигна и журредин серенжемирин макъсад чи вахари, рушари, дидейри чин сагъламвиллиг иесивал авун рикелай ракъур тавун я. Беденда чуру азар пайдыа хъайивалди ам дузыдал акудай 98% душушура инсан сагъариз жезвайдал фикир жел ийиз къланзава. Азардин вилик пад къун ам сагъарунилай регъят я, - алава хъувана пешекарди.

Ша, чун чи сагъламвиллиг жавадарвилелди эгечнава, чун чи багърийриз герек тирди рикелай ракъур тийин!

Пешедай бахтлувал аквазва

Хазран КЬАСУМОВ

Сулейман-Стальский райондин къил Нариман Абдулмуталибова мукъвара агъалийрин сагъламвал хъунин карда гъакъисасъ ва намуслу зегъметдай, Кварчагъ дередин хъурера сагълам умумър пропаганда авуник еке пай кутнай Экенрин хъурлын фельдшервиллини акушервилли пунктуунин (ФАП-дин) медсестра Наврузова (Умеренко) Наталья Ивановна див Гъурметдин грамота шад гъалара вахкана.

- Дагъустанвияр савадлу хъуния урус халкъдин векилри - пешекарри еке пай кутурди я, баркаллу и кардай чана абуруз чухсагъул луѓурвуза. - Абурухъ гзафбуруз XX асиддин Гомер Сталь Сулейманан тивар алай райондикай къведлагъяр ватан хъана, абуру чин къисметар чи районэгълийрихъ галаз сад авуна, къал-юз, хизанар кутуна. Вилик девирра башламиш хъайи и кар Наталья Ивановна хътин къасари чи йикъарани давамарзава, - къейдна, грамота вахкудайла, Н. Абдулмуталибова.

Н. Абдулмуталибова медсестра Н. Наврузовадив
Гъурметдин грамота вахкузува

Шадвилин мярекатдилай гуѓуьнлиз чун Наталья Ивановнадихъ галаз таниш хъана, умумърдин рекъикай, къадар-къисметдикай ихтилатар авуна.

Малум хъайивал, адан ери-бине Ставрополь шеърдай я. Н. Наврузовади 2002-йисуз Ставрополдин медколледждин "сестринское дело" факультет хъсан чирвилер аваз ақылттарна. Зегъметдин рехъ шеърдии 4-нумрадин больницида рентген-диагностикадин отделенида рентген-лаборант яз къалахунилай башламишна. Гуѓуьнлай ада Ставрополдин 6-нумрадин клинический поликли-

никада, клинический краевой больница да медсестравиле къалахна. Са шумуд йисуз Наталья Ивановнади шеърдин аварийринни къутармишунрин дестейрин регъбер язи къалахна. Адан намуслу зегъмет Ставропольский крайдин здравоохраненидин министерстводи, шеърдин къил Н. Пальцеван, ада къалах авур поликлиникайрин гъурметдин грамотаяр, "крайдин амбулаторийринни поликлиникайрин лап хъсан медицинадин работник" гъурметдин тивар гуналди къейдна. Ам шеърдин медицинадин пешекаррин конкурсдин гъаличини.

Гуѓуьнлай Наталья Ивановнади Кварчагъярин хъярь тир Амрудин Наврузова чин сирер сад авуна, интернациональный хизан кутуна. Абуру Дагъларин улкведен гъузел пилеприкай, Сулейман-Стальский райондин беzek къашарикай сад тир Кварчагъ дередиз хтана.

2015-йисалай иныхъ Наталья Наврузовади Экен хъурлын ФАП-да медсестравиле къалахазава.

- Наталья Ивановна, къун лезги хизанды, лезги хъуре гъик къабулна? - хабар къуна за.

- Дуъз лагъайта, за жив, урус миллетдин

векил, лезги хъуре, къвале икм гъурметлудака къабулда, заз гъурмет ийиди лагъана фикр-навачир, - сивел хъвер алаз луѓурвуза Наталья Ивановнади. - Лезгияр мугъманперес, рикм ачух халкъ я. Къучеда гъалтайла, гъвечидани, чехидани салам гуда, гуѓууль къачуда. Зун зи къисметдал рази я, за жив бахтлу кас я гъисабзава.

Эхиримжи йисара Экенрин хъуре хазвай аялрин къадар гзаф, начагъвилер авай аялрин къадар лап тимил хъана. Им Наталья Ивановнадин чирвилерин, къалахдин нетижя яз гъисабзиз жеда.

- Наталья Ивановна, хъсан чирвилер, тежриба авай медсестра хъиз, хъсан къилихрин, михы рикм авай инсанни я, -

луѓурвуза райондин центральный больница да къилин дуухтур Максим Ханбаева. - Инсанвиллин ерийралди ваза намуслу зегъметдалди ада Кварчагъ дередин агъалийрин на медработникрин патай гъурмет къазанмишнава. Адан къалахдилай чун гзаф рази я.

Н. Наврузовадихъ галаз ихтилатар ийидайла, зи рикм Платона лагъай гафар хтана: "Масабурун бахтунин къайгъуда авайда жуван бахтни жагъида". Наталья Ивановна масабурун бахтунин къайгъудани ава. Гъавиляй ада Кварчагъ дереда, лезги хъуре вичин бахтни жагъанва.

Азарлуйрин къуллугъда

Г.КЪАЗИМЕГЪАМЕДОВ,
Цналрин хуър

Алай йисан сентябрдин сифте къилера зун кефсуз хъана. Къунши, зи мирес, Цналрин юкъван школадин муаллим Рамазанов Лазира зи рикм гъерекат ахтармишна. Адай гъараи ақъатна. Дамарра ивидин гъерекат лап йигин хъанвай. "Тади гъалда больницидиз агъарварна къланда", - лагъана ада. Хъурлын къегъал жегъил Агъмедов Рамазанан машинда аваз зун Къасумхурун больницидиз гъана.

Начагъбур къабулзавай кабинетда лацу халатар алайбурун - духтуринни медсестрайрин - гъурмет, мергъяматлувал ваза начагъдахъ галаз авай рафтартвал акурла, зи рикмизни чандиз са бубат регъят хъана.

Абуру зи гъал ахтармишна, ахпа хъульчерикий къуна, 3-мертебада кардик квай терапиядин отделенида къаткурна, капельницадик кутуна.

Пакадин юкъуз зи кефияр ачу, къилинни бедендин талек сектин хъана. Палатада чун, азарлуюяр, пуд кас авай.

Пакамаз чи палатадиз терапиядин отделенидин заведующий Эльвира Мирзеханова ваз

медсестра Индира Гъабибулаева атана. Абураз за вири начагъбуруз килигна. Рикм къвалах, дамарра ивидин гъерекатдин йигинвал ахтармишна, хабарар къуна, начагъбурун тал-квал чирна.

Абуру экъечайла заз палатадин юлдаширина ина хътиш къил Чугунар (обходар) гъар юкъуз жезвайдакай лагъана. Са арадилай больницидин къилин дуухтурин галаз са десте дуухтурарни атана, чи гъалдикай хабарар къуна, теклифар, меслятар гана.

Пакадин йикъан нисинихъ зун больницидин гъаятдин экъечнава. Къекъвена, больницидин дараматриз, гъаятдин, аллеядиз килигна.

Маншаллагъ, больницидихъ хъсан регъбер, тукъвеи колектив авайди ваза райондин къиле авай къасини иниз еке фикр гузвайди аквазва. Ина вири кабинета, палатайра экъувал, михъивал, чимивал ава. Вири жуъредин медицина тадарракралди таъмин я.

Зун больницида цуувад йикъалай виниз хъана. Заз мукъвал-мукъвал къvez килигай, рапар ягъай, капельницадик кутур, ширин мечелди зун руѓуламишай медсестра Индира Гъабибулаевадиз, зун сагъарунин чин пай кутур вирибуруз за рикм сидкъидай чухсагъул, баркалла луѓурвуза.

Чи баркаллу ветеранаар Несилприз чешне

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Журналистилин пешеди чаз жуъребажуъре къисметрин инсанрихъ, абур фейи ва физвай рекъерихъ... галаз таниш жедай мумкинвал гузва. Чун шаънидар жевайвал, макъалайрин игитрин къисметар жуъреба-жуъребур, гъар садан рехъ къетленди, тикрар тежедайди я. Садбуру умъурдин шегъредал регъятдиз экъечида. Мутькулур хътълара гътъда, абур алудна, четинвилериз дурум гана, майдандиз акътъда. Далудихъ кас галайбуруз а хътъларикай хабарни жедач. Амма къе за вичикай съубетийиз къланзайвас кас гътъндур дережайриз вичин гъакъисагъ, намуслу зегъметди, са касдин күмекни галачиз, вич вичиз экъечинавайди я. Узъягъвилепди къеид ийиз жедай кар мадни ам я хъи, чи халкъдихъ ихътин каср тиммил авач...

Къенин макъаладин ирит и йикъяра вичин умъурдин 80 йисан баркалду юбилей къейдзаяв Ахадуллах Магомедович ДЖЕНЕТОВ (ада вичин твар паспортда авайвал къхин тлалбнава) я. Ам фенвай рехъ, къилиз акъуднавай къвалахар, зи фикирдалди, иллаки алай аямдин несилид чешне къачуниз лайихлу я. Вичин умъурдин чехи пай ада МВД-да, жуъреба-жуъре тахсиркарвилир авур каср жавабдарвиллиз чугунихъ ва авунвай тахсиркарвилир килигна дустагънавай касрихъ галаз къвалах къиле тухдай кърулупушда зегъмет чугуниз бахшна. И зегъмет гъикъван жавабдарди ятла лугъунин лазимвал авач.

Ахадуллах Магомедовича халас зун 10 йис идалай виллик, ада 70 йисан юбилей къейдзаяв вахтунда, адалай къулухни газет къхиниз талукъ месэлляр себеб яз мукъувай таниш хънай. Ам 1939-йисан 27-октябрьдиз Кыргыз райондин Ругунрин хуъре колхозчидин хизанды дидедиз хъна. 1956-йисуз Къепирдал юкъван школа акъалтарна, ам Лъвов шегъердин пожарно-технический училищедиз гъхъна. Ана агалъунралди күтъягъяж жегъиль ДАССР-дин МВД-диз цаяр къунайкай хъдай къулугъдин инспекторвиллин къуллугъдад рекъе тұна. Чехи яшарин касарин риккел алама жеди, 1961-йисуз чи улыкъведа памлагдикай парча храдай Вышневолоцкий комбинатда ученица яз зегъмет чугур ва гъульынлай директордин заместителдин къуллугъдад къван хжак хъайи Валентина Гагановадин (Социализмдин Зегъметдин Игит, 1961-1971-йисара КПСС-дин ЦК-дин член) звер

гуналди газаф важибул гъерекат кардик акатны: къулухъ галамукъзаяв бригадайриз, сменайриз, колхозриз, промышленностдин карханайриз... регъбервал гун жуван хивез къачуналди, абур виллик жергизр акъудан.

И кардин тереф хүн яз, Ахадуллах Джекенетовани вичи зегъмет чугувазай чадин къиле авай касаривай виридалайни къулухъ галамай ВПЧ-3 подразделенидиз рекъе тун тлалбна. Лугъун лазим я хъи, чи ватандашди вич къиле акъвазай са йисан вахтунда и подразделение Республикада 1-чадал акъудан.

1962-йис. Саратовда цаярикай худай къуллугъдин Вирисоюздын отличникорин акъажаңар къиле физва. Ина А.Дженетов "Советтин цаярикай худай къуллугъдин виридалайни хъсан работни" знакиз лайихлу хъана. Им къакъан күкүшрихъ къачунвай сифте кам тир.

Гила ам Ватандиз мадни менфятын, вичин чирвилер ва къвалахдин тежриба ишлемишдай чадин къайгъурик акатна. Идалайни гъеъри, ада теориядин чирвилер мадни хажакун герек тирди къаттузай. Гъа ихътин мурадар аваз ам Воронеждин лесотехнический институтдиз гъхъзала. Ана агалъунралди акъалттарзала. Гила чи ватандашди дустағыра авайбур тамара зегъмет чугуна дұз рекъель хидай улкведин Кеферпатаан Управленидиз гъльгуллудақаз финин къарап къабулзала. Им зарофатдин кар тушир. И идараирин къилин макъсад обществоқтай вахтунади къерхнавай каср дұз рекъель хунихъ, абур хийрлү краал желб авунихъ галаз алакъалу тир. Ина жуъреба-жуъре къуллугърал - инженервиле, инспекциядин, гъакъин кадрийрин отделдин начальниквиле, парткомиссиядин жавабдар секретарвиле, СССР-дин МВД-дин политотделдин начальникдин заместителвиле - зегъмет чугур Ахадуллах Джекенетова вич вири терефрихъяй хъсан яз къалпурна. Ам лейтенанттилай полковникдин чиндал къван хжак хъна. А вахтунда чи ватанэгълидиз къуллугъдин рекъель ганвай характеристикари шагыдвазлавайвал, вирина ада вичикай савадлар пешекар-инженер, дикъеттүр тербиячи, кар чидай регъбер, зегъметкеше ша гъахъвал къандай кас яз гел тұна.

Зегъметда къазанмишай агалъунриз кутугай къиметни ганва. Иккі Ахадуллах Магомедович са шумуд медалдин, гъа гъисабдай яз "Гъакъисагъ зегъметдай" ганвай - 3, "Зегъметдин ветеран" медалрин, "МВД-да агалъунралди къуллугъ авуна" знакин сагыб я.

Ам гъакъин СССР-дин МВД-дин - 3, ВЛКСМ-дин ЦК-дин - 2, Коми АССР-дин МВД-дин гъурметдин 4 грамотадиз, хейлин къиметлу пишкешизи лайихлу хъана.

30 йис идалай виллик Ахадуллах Магомедович отставкадиз экъечиңа, Дагъларин улкведин - хайи еририз хтаны. Амма къвалахдай яргъа хъана риклиз къарай къведай кас туширвилай ада вичин вири къуватар, чирвилерни тежриба Республикада абадвал патал серфун къетъна. Дагъустандын МВД-дин ветеранын Советда къвалах теклифайла, ада разивал гана. Сифтедилай къенин йикъалди ам къвалахдин яцла ава: чарапиз ва телефондин зенгериз жавабар, ветеранын къвалахдиз талукъ къиметлу месляттар гун - ибур агъсакъалдин гъар йикъан къвалахдин къайгъуяр я. Адас галатун чидач, гъакъ вердиш хънава. Хушдаказ рафтарвал авун, кардикай чиз рахун, гъар са месэлдай камаллу меслят къалпиз алақын... - ва иккі мад ерияр хас тир ам гъамиша инсанрин арада жеда.

Ахадуллах Джекенетовин газет-журналын газаф рикл ала, абурукай ада вичин къвалахдани (ветеранын, абурун пенсийриз ва алава гузай маса пулариз талукъ малматрикай) менфяты къачуза. Виликан йисара ада "Лезги газет" къенин къардан екез къымекар гайди я.

РД-дин МВД-дин ветеранын Советдин председателдин заместителвилин визифаир тамамарзаяв вахтунда чи ватандашдин къвалахдани Дагъустандын МВД-дин, Россиядин ветеранын Советдин (Гъурметдин грамота адав РФ-дин къенепатан къарин ва къенепатан къушунрин ветеранын Советдин председатель, генерал-полковник И.Шилова вахтунай), Махачкала шегъердин администрациядин къилин гъурметдин грамотаяр гуналди къейднава. Ам "Буржидис вафаулияй" ("За верность долгу") знакиз, РД-дин Госсоветдин Указдали "РД-дин жегъилрин лайихлу насытати" лагъай гъурметдин тъварциз, "Лайихлувилерай" ордендиз ва маса шабагъризни лайихлу хънава. Республикадин общественный умъурда активнидаказ иштирак авунай ва ветеранын гъерекат виллик тухунин карда лайихлувилерай къимет гунин лишан яз, адап шикил Гъурметдин ктабда тұнва.

Мад са кар къеид тавуна жеда: адап чехи ватанпересвал ва руғындин чехивал. Гъар гъина къвалахнатлани, чи ватандашрикай са касни ада алакъадай къумекар тагана тұнач. И кардай къенин юкъузни гъафбару ада сағърай лугъузва. Алай йисан 10-октябрьдиз лезги чалай международный тотальный диктант къизизай майданрикай сана - Махачкала, "Россия - зи тарих" тарихдин паркуна, Ахадуллах Магомедович акурла, зун са къадар мянгтелни хъна. Ам иниз МВД-дин къуралушда зегъмет чугувазай са шумуд касни галаз вичин алакъаңар ахтармишиз атанвай. Гъа ихътин краалдинин инсан, адап къанажағ чир жевайда.

А.Дженетовин вафалу умъурдин юлдашдихъ галаз санал гъурметлу хизанды 3 велед тербияламиша, еке деңежайрып агалъарна. Артура ва Насира, бубадин рехъ давамарун яз, 20 йисалай газаф МВД-дин къуралушда къвалахдай къулухъ (къведи майорвиллин чинда аваз) лайихлу пенсиядиз экъечинава. Агъсакъалдин рикл тұлпры шадарзала.

Къуй квехъ мягъем сағъламвал хъурай. Баркаллу юбилей мубаракрай, гъурметлу Ахадуллах Магомедович!

Каспийскдин ОМОН-дин - 20 йис

18-октябрьдиз Росгвардиядин Управленидин Дагъустан Республикада авай Каспийск шегъердин ОМОН арадал атана 20 йис тамам хуныз талукъарнавай шад мярекат къиль фена. Лишанлу вакъия төбикун патал иниз Росгвардиядин Кеферпатаан Кавказдин округдин командующийдин заместитель, генерал-лейтенант Сергей Власенко, Дагъустандын Гъукуматдин Председателдин заместитель, генерал-майор Рамазан Жафаров, Республикадин къанун-къайда хуъдай органнини ведомствири, Каспийск шегъердин администрациядин векилар, общественный ва жегъиприн тешкілтрин регбәрар, шегъергелияр, гъа жергедай яз аялар - гележегдин аскерар... атанвай.

Мярекаттар митингдилай башламишна. Ам, сифте гаф рахуналди, Сергей Власенкоди ачхуна. Ада отряд неинки Дагъустан, гъакъ санлай улквие патални четинди тир 1999-йисуз арадал атайди, Республикада международный террористрин геллегеръ гъужумайла, ОМОН-дин къуллугъчийри къалурай къегъалвал тариф авуниз лайихлу хъайиди, къенин юкъузни абуру чин пак буржи вини дережада аваз къилиз акъудавайди къейдна.

- Къетендаказ ОМОН-дин ветеранын сағърай лугъуз къланзала. Къу къегъалвални жуэртлувал амайбуруз чешне я. Къу тежрибади, чирвилерни камаллувили акъалтзаяв неисилдиз руғындин ахлақьдин жигъетдай ва ватанпересвилин тербия гүнин карда къумекзала. Къе Ватандын виллик чин пак буржи къилиз акъудайта телеп хъай къвалахдин ректъяй чи дустарни рикел хъана къланда. Абурун къаматар чи риклерә зебди яз амукъда, - къейдна ада.

И гафарилай гъульгүнис, са декъикъада кисна акъвазуналди, телеп хъай къуллугъчияр рикел хъана.

Микрофондигъ атай Рамазан Жафарова Дагъустандын Къиль Владимир Васильеван, Халъкдин Собранидин Председатель Хизри Шихсаидован ва вичин тъварнукъайли лишанлу югъ төбикунна, ОМОН-дин къуллугъчияр гъамиша виниз тир пешекарвиледи, дырибашвиледи тафаватлу хъайиди, къенин юкъузни и рекъе абуру чин пизифаир пешекарвилин виниз тир дережада къилиз акъудун давамарзаявайди къейдна.

Отряддин везифайрикай, агалъунралди Росгвардиядин Дагъустан Республикада авай Управленидин начальник, полициядин генерал-майор Мегъамед Баачилова доклад авуна.

- Каспийскдин ОМОН дявидин вахтунда арадал атай ва гъа шартларын гилемдилай сағърай тир, женинин сифтегъяни тежриба 1999-йисан вакъияира къачуна. Отряддин командир Загыйд Загыйдов Россиядин Федерациядин Игит лагъай тъварциз лайихлу хъана, - рикел хъана ада.

М.Баачилова алатнавай 20 йисуз отряддин 48 къуллугъчи гостнаградайриз, ведомстводин 193 наградадиз, Росгвардия арадал атайдалай къулухни 4 къуллугъчи - гостнаградайриз ведомстводин 38 наградадиз лайихлу хъайиди къейдна. Республикада ислегъвал хүн патал телеп хъай 31 къуллугъчи (абурукай 27 - къвалахдин визифаир тамамардайла) гъамиша риклерә амукъдайтакай лагъана.

Идах галаз сад хъиз, ОМОН-дин командирди отряддин женинин визифайрихъ ва къилиз акъуднавай къвалахдихъ галазни танишарна. Иккі, адап гафарай малум хъайивал, алатнавай йисара ОМОН-дин къуллугъчиири административный къайдаяр чурай 40 437 дүшшүш дүздал акъудна, уголовный тасиркарвилер авунвай 225 кас къуна, отряддин къуллугъчийрин къумек галаз НВФ-дин 453 член, 69 блиндаж (база) тергна, 704 яракъ, женинин хейлин сүрсет, 163 СВУ, 302 гранат вахчуна.

- Къенин юкъуз завай инанишилвиледи лугъуз жеда хъи, отряддивай виллик эцигнавай гъар гъи жуэрдени хъайлтани визифаир - общественный хатасузвал хънилай маҳсус серенжема иштиракунал къведалди - къилиз акъудиз жеда, - къейдна Мегъамед Баачилова.

ОМОН-дин командирди ветеранын, отряддин командир, полициядин полковник Ш.Х.Магомаеван тъварцихъни ихтибарнавай подразделенидиз савадлудақас, пешекарвиледи регъбервал гүнай күш келимаяр лагъана. Чин чаңарипайни гъил къачунанды, къвалахдин визифаир намуслудақас къилиз акъудавай къуллугъчийрихъ мягъем сағъламвал, хизанра хушбахтлувал ва виллик эцигнавай макъсад къилиз акъудай къуватар хъун алхиша.

Митингдилай къвалахдин ректъяй визифаир къилиз акъудайта телеп хъай къуллугъчидин диде Светлана Владимировна Абдулгъамидовани рахана.

Гүльгүнлай тафаватлу хъай къуллугъчийрик ведомстводин ва гъукуматдин дережайрин шабагъар, къиметлу пишкешар вахканы. Абурун арада чи ватандашарни ава. Митинг ОМОН-дин базадин гъяйтада хажнавай памятникдал цукъвер эцигнавалди, ОМОН-дин къуллугъчияр жергейра аваз финалди акъалтна.

Гүльгүнлай суварин мярекатар башламиш хъана. ОМОН-дин лишанлу йикъяз талукъарна еке программа гъазурнавай. Яракъ газ, гъакъ гъилералди күкүнин, четинвилериз дурум гудай къайдаяр, яракъдай ягъунар, тасиркарвилар къунис талукъарнавай гъерекатар, гъакъин подразделенийрин арада акъалтар (цил виа БТР ялун) ва иккі мад къалурна.

ОМОН-дин къуллугъчийри женинина ишлемешнавай яракърин, герек затларин, отряддин транспортдин выставкани ачхунашавай.

Эхирдай Росгвардиядин Кеферпатаан Кавказдин округдин военный оркестриди концерт гана. Майдандал ачхунашавай күнх

ГАЗЕТ КИЕЛЗАВАЙБУРУН ДАФТАРРАЙ

С.А.АБДУРАШИДОВ

Арифдар хва*Имам Яралиеваз*

2000-лай суз къуна гъиле,
Ахчегърин чехи хуре,
Шарвилдин сувар сифте,
Чаз къалурай арифдар хва.

Гъар сувариз Шарвилдин
Тешкилатчи я карин,
Гъурмет авай вири элдин,
Лезги халъдин арифдар хва.

Сифте сефер кутуна кыил,
Им шумуд юис хъана тешкил,
Шарвилдин къамат - шикил,
Майдандиз гъай арифдар хва.

На хажна лезги халъдин
Тъварни къалах къанажагъдин,
Чахъ жезавай гъар са кардин,
Кыле авай арифдар хва.

Кланта шегъер, кланта район,
Уяхзана ви тъварци чун,
Лезги намус, лезги рахун
Даим хузтай арифдар хва.

Нурлу чинал алаz хъуруль,
Рахада вун акъван ширин,
Межлисрални савкъат гъилин
Пай ийдай арифдар хва.

Эйзудин САЙДУМОВ**Кынез вафалуди***Хирург Бекеров Бекераз*

Азархана хъана эхир зи къисмет.
Малаик яз и чилерал атана,
Инсанвилиз, дұхтур, ви авач къимет,
Вал алхишар къаваза, хирург,
датана.

Къутармишна зун, ажалдин тир
есир,
Цаварал - Сад Аллагъ, чилерал -
вун, Бекер.
Вун инсанриз лукъман хъурай
са асир!
Къизил я рикл, гъилер, мезни я
шекер!

Гъурметрин арш, къеъгал хва,
на къачуна,
Азарлуйрин алазва вун мецерал.
Гъар камуна ви инсанвал акуна,
Вун хътиңбур кландай вири
чилерал!

Кыблепатан Дагъустанда я
машгүр:
Миграгъ Бекер чи халъкарин
дахя я,
Вун - чаз ганвай аманат,
Аллагъ шукур,
Гъил къезил я, гъар са касдин
дамах я...

Валай гъейри...

Сифте гъурмет, вилерикай
хъел хъана,
Намус - вине, зун ваз гъятай
къел хъана,
Рикл тараила, вилин накъвар
сел хъана,
Валай гъейри мад яр жедач заз,
гъузел.

Акур бере, зун са къвед я, яр -
лачин,
Гъазур я ам, зун къармахра тваз
вичин,
Абукевсер цана вице ман гичин, -
Валай гъейри мад яр жедач заз,
гъузел.

Есир хъана ярдин гъакъек
вилерин,
Гатазвай ви дабан чуулав киферин,

Алагуэли, яр янавай
хъульхъверин,
Валай гъейри мад яр жедач,
заз гъузел.

Валай багъя алач мад кас
чилерал,
Ашуку я зун а ви бурма цвельерал,
Чан-рикл ийиз, хъуда за яр
гъильерал,

Валай гъейри мад яр жедач заз,
гъузел.

Гъурупера, эвериз ваз,
жезвач ван,
Тавар Тават, къачумир ман
ярдин чан,
И дуныядал тек са вун я
хъайдыл клан,

Валай гъейри мад яр жедач заз,
гъузел.

Ашукъдиз

Кылел ала хъуерьез къемер!
Тешкил ая суваб демер,
Куықда тур на чунгъурд симер,
Аманат яз гайи, ашуку.

На симерин чирнава чал,
Къезил жезва гъар садан тал,
Женнет - гъурур ашуку я вал,
Тавханадиз илиф, ашуку.

Гъильералла чунгъур зарлу,
Вун я, ашуку, рагъ-варз нурлу,
Гъар камуниз я сабурлу,
Я эллериз масан ашуку.

Ви меңиз кый, алай шекер,
Са билбил я, экүн сегъер,
Акунайтла квез а тегъер,
Хурал чунгъур ашуку.

Гагъ чунгъур яз, гагъ ягъиз тар,
Дастан - негъил, машгъуриз тъвар,
Алудзана гъамарин пар,
Мутьуббатди кайи ашуку.

Балабанди къавза вав зил,
Чи жемятдин гала вахъ вил,
Ша мугъман хъухъ, чав вице гъил,
Дердин дарман хъайи ашуку...

Аскерди хъиз...

Залзаладикди къуч хъана,
30 йисуз баябан чуылдиз
элкъвей Даркүшрин хуър хвейи
рекъед тарциз бахшзаа. 1950-
йисара рекъед тар ярх хъана.

Хуърнүвийри тар хаж хъувуна
ача кутуна. 40 йисуз ача кваз
хъана. Тар мад ярх хъхъана,

умуър патал жене давамарзава.

Даркүш хуре, Сурап хивел

экъечина, Серин гузва, даркүшвирин

ким я вун. Нефес гудай булах хъиз вун

егечина, Чи риклерин эрзиман я, чимни вун.

Залзалади барбатна

зи хуър хайи, Къанни цүд юис, акъвазнава

вун кимел, Завал я, тъбиатди чаз гайи,

Хуър хузтай тек аскер я тар

и чилел.

Куъч хъайила, рекъед тарциз

хъана тлар, Хуър къанибур Даркүш хуъръз

хтана. Фана дуныя аказ хъана адз дар,

Утаниши яз, ви сериндиk атана.

Женжелприз хъиз килигзава

"агъсакъал". Ви сериндиk аял бере хъана, тар.

Лугъзуva: "Куъз гъана куыне хуър

и къал?" Вун акурла, зи рикл пара хъана тлар.

Къулан патав, агъсакъал хъиз,
хъанва ярх,
Умумур патал, чун паталди
чүгваз женг.

Фикирзава, гъинихъ ятla

дуньяд чарх,
Ви мурад я и дуныя чаз

хъунухъ генг.

Цийи къвалер даркүшвириз

мубарак! Дем къурмишна, жезбидава

жегъилар. Къабулзава на мугъманар ви лувак,

Ийизва на дердер-гъамар

къезилар...

Лга ЭНВЕР**Югъ я къе**

Чирвилерин югъ малумна зенгини,
Эверзава илим къачуз женинис.

Вердишардай гъар са кар гъиз
гүнгүниниз, Агалкүнрин диг эцигдай югъ я къе

Мефтлерилай алахъиз бугъ,
Зегъемлуди ийиз гъар югъ,
Хазинадин чехи сандух
Ачухзай югъ я къе!

Къарувилиз чи Ватандал,
Көврек зугъ хъиз таран тандал,
Гъалибчи жез гъар са карда,
Алахъзай югъ я къе!

Цийи жегъил цирер санал,
Школадихъ ранлал-ранлал,
Гележедиз гъевеслу гъал,
Артухзай югъ я къе!

Сад дуҳтур жез, сад инженер,
Ачухбур я гъарнихъ рекъер,
Улыкве патал къвадриз гъекъер,
Къуллугъзай югъ я къе!

Акъат тийир гъайиф ава зи чанда,
Генг ерияр исессуз я Ватанда.

Зун лагъайтла, "хуърнуңжү" луз
патаңда, Руг нез рекъин къерехрава.

Мад вучда къван, дуныя я ман,
Садаз тымил, садазара.
Хъайи чирваз эхирзаман,
Садакайни тежжер чара.

Ява верч хъиз, къваз тийиз муга,
Пата рухуз вичин кака,
Зи вилик къваз ягъиз къакъра,
Икк хъайила вучда вуна?

Къакъандавай эдеб, камал,
Рахазвайла къве кас санал,
Гъалат къвачиз лезги чалал,
Лап, хуш жеда заз и чирваз!

Себеб вуч я?

Зирзибилир чувал-чувал,
Гъиз, ичирис къучед юкъвал,
Аквада квез мукъвал-мукъвал,
И кардин, лагъ, себеб вуч я?!

Гъар камуна гъалтаза чал
Къенвай лешер: кицни кац, мал,
Пата вай физ, тыйш къаз патал,
И кардин, лагъ, себеб вуч я?!

Баклашкани къацлай пакет
Куъчейрал тун хъана хесет,
Мийир-мийир амач адет,
И кардин, лагъ, себеб вуч я?!

Гъафтейралди къачуна ни,
Хуърнуң къене таз къацая,
Бес и чиркек гадарда ни?
Мус гъатда крап къацла, яр?..

Абдулашим
Гъажимурадов

Инсан
(ШИИРРИН ЦИКЛ)

* * *

Дин,
Иман,
Чипиз гъэр сада
Тагузай фикир,
Экъя инсандин,
Чарасуз герек.
Сифте са жигъир...

* * *

Инсан -
Камал...
Түккүльра къвал,
Къупайлал хъуй умумурлух,
Гъар са касдиз аквадайвал,
Ви дуныя ви демирлух*

* * *

* Демирлух - кеспи разгъзвай чад, бажаръ,
алакъун.

* * *

Вун дуныядиз гъанва, инсан,
Вуна къайда хуън патал,

Ви несили - ви бегъерди

Адлу никлер гун патал.

* * *

Чални ганва ваз,
Эй инсан - пачагъ,
Сифте хизанда,
Ахпа ульквела
Са къайда, адет,
Садвал тун патал,
Вири алемдиз
Шадвал гун патал...

* * *

Дайма я, инсан, ви жинс,
Яцъя яз далу...
Къезил инсан къеледайни
Тухуда гару.

* * *

Гзаф партияр тиряк я халъдиз,
Мумкинвал тагур фин патал

вилик.

Гъар са кар эвел инсаниятдин

Аллагъди текдиз авурд я гъилик.

* * *

Эхир са къуз дегиш жедай,
Дуныя я им, инсанар.

Аквазва квез, нақъ гайдида

Къе хузмач иғъсанар.

* * *

Яшайиш са базар я чаз.
Мад пул къведай рехъ авач.

Килиг, гъикъван дегиш ятла:

Цава къарг

Зенд

Гъакъикъатдиз элкъуриз...

Вичин вахтунда лезги писатель Якуб Яралиеva кхъенай: "Гъузел, регъимдин крат гъамиша гъалиб жеда". Эхъ, менфяту, вожибу крат гъалиби жеда, гъатта бязи вахтара абуру вилив хвейидалайни артух нетижаяр гуда. Эхиримжи ийкъара лезгийрин умъурда кыли феи гъенеш на хийирлу серенжемрикай сад яз завай 10-октябрдиз кыли феи лезги чалан диктантдин тъвар къаз жеда.

Къевдердай тарифсуз гъандиз аватзавай чалан къадар-къисметдихъ, гележегдихъ галаз алакъалу месэлээр чна иесивиледи, къайгъударвилелди аннамишун чарасуз я. Дульдаказ фикир гайтла, къенин девирда квахъунин часпарив агақнавай ва агақнавай чалар терг хъун ва я тахъун анжака чаларин сагыбири вуч авартла, гъыхтин серенжемрикай къабулайтла, гъадалай аслу хъанва. Гъукумдарри и жигъетдай чипк умуд кутаз жедай метлебдихъ са къарни къабулазавач.

Малум тирвал, Урсатда, гъакъ маса ульквейрани жүрбеба-жүрье чаларал умуми (тотальный) диктантар кыли тухунин серенжемрикай сифте яз 2004-йисалай гаттунна. Алай ийсуз лезгийрини и кардик сифте яз къил кутуна. Аллатай нумрада чна са жерге ульквейра, шегъерра, районра, хъурера лезгийри диктантар кхъей мярекатрикай макъала чапнай. Гъугъультай "Лезги газетдин" сайтда нетижаярни (кхъейбурун тъварар раиж тавуна) малу-

марна. Адет яз, ихтиян мярекатар хайи чалай авай чирвилер, савадлувал ахтармишун патал кылы тухузва. Адахъ чал хъунин метлебни авачиз туш.

Санлай къачурла, лезгийри диктантда орфографийдинбурулай гаф пунктуациядин гъалатдиз рехт гана. Къилинди, фадлай лезги чалал къве гаф кхъин тавунвай хейлин ватанэгълийриз чин вердишивилер рикъел хидай, чирвилер ахтармишдай мумкинвал хъана.

Лагъана къанда, мергъяматлувили "Леки" фондуни крат идара ийзизай директор Фарман Шайдабегован кылиз атай фикирдин тереф хейлин ватанэгълийри хвена. Са тимил чавалай умуми диктант кыли тухунин барадай тешкилтувили комитетни арадал гъана...

Сифте яз фикирдиз атай, къиль кутур кар гъакъикъатдиз элкъурун регъят кар туш. Са шакни алачиз, 10-октябрдиз лезгийри кыли тухай мярекат лап вожиблуди, халкъдин чал патал гекрди хъана. Ана яшлубуруни, жегъилрини, аялрини иштиракна.

Аквазывал, халкъдиз талукъ са тайн фикир кылиз акъатун патал сифте нубатда ам къайгъудар векилрин арада раижун я кланзавайди. Хияларни къастар, къуватарни мумкинвилер умумиламишайла, карни кылиз акъатдайдан шагыидар хъана чун. Фикирар гъакъикъатдиз элкъуриз, гъа икъл гъар са кар давамарнун гекр я.

Чи ватанэгълияр - гъар сана

Бажарагъдиз часпарар чидач

Халкъдин арада фадлай машгъур "Сару билбил" манидин чалар шаир Лезги Няметанбур тирди гзафбуруз чида, амма адан чалариз сифте яз 1991-ийсуз макъам къхъейди 17 иисан яшда авай жегъиль композитор Адалат Гъажиевич ИСКЕНДЕРОВ я. Агалкъунралди сифте кам къачур акъалтазавай бажарагъгу композиторди музъкадин рехъ гележегдани давамарна.

Вичел Адалат Къурушви тахаллус акъалтазавай ватанэгълиялай вахтунда Ярославль шегъерда яшамиш жезва. Ам композиторни, къавални, мигли мярекатра къенкъечивиледи иштираказавай ватанпересни, юристни я.

Адалат Искендеров 1974-ийисан 22-январдиз Баку шегъерда дидедиз хъана. Адан ата-бубайрин ватан Докъузпера райондин Къурушин хуър я. 1991-ийсуз мектеб ва гъугъультай Махачкъалада промышленностдин коллеж, ДГПУ-дин тарихдинни праводин факультет тафаватлудаказ кътьяньна.

Музъкадиз ада аял чавалай майилвазавай. Гъёле ругуд ийисан яшда аваз адавай чагъян ягъиз жезвай. Райондин, шегъердин, республикадин меденяниятдин мярекатра ада активдаказ иштираказавай.

А.Искендеров са шумуд терефдихъял алакъунар авай инсан я. Халкъдин арада машгъур хъайи гзаф къадарда манириз ада ава-

зар кхъенва. Къилди къачуртла, "Зи чубарук", "Елена", "Марал", "Күн тахъай дурна", "Кланиди", "Зи Къуруш" ва са жерге маса манияр Адалатан бажарагъ себеб яз пайдар хъана. Композиторилин жигъетдай адахъ гъеле халкъдив агақ тавунвай яратмишунарни гзаф ава.

Алай ийисан январдин вацра, Адалат Къурушвидин 45 ийисан юбилейдихъ галаз алакъалу яз,

композитордин яратмишунриз

талукъ яз Дербент шегъерда кыли

феи межлис-концертни ри-

клел аламукъдайди хъана. Ком-

позитордир түккүрүй авазирин

манияр тамамаруналди, концер-

тда са жерге лезги маниддари,

муздестейри иштиракна.

2004-2019-ийисара ам хизан-

дихъ галаз Санкт-Петербургда

яшамиш хъана. Ина ам эцигун-

рин хиле карчивилел машгъул

жезвай. Улькведин кеферпатан

меркезда ада алвердал маш-

гуул тир вичин "ОПТТОРГ24" тешкилат (ООО) арадал гъана.

Санкт-Петербургда лезгийри кыли тухай гзаф мярекатара ада къенкъечивиледи иштираказавай. Алай ийисан сентябрдиз ам Ярославль шегъердиз күч хъана. Инани ада лезгийрин мярекатрик вичин пай кутаз алахъзва. Мукъвара кыли феи вири дульдадин лезгийрин умуми диктантдин серенжемдани ада Ярославлда авай чи вилик-къилик квай са жерге ватанэгълийрихъ галаз иштиракна. Адалат Къурушвиди диктант къелунин ватанэгълийрихъ галаз иштиракна. Адалат Къурушвиди диктант къелунин ватанэгълийрихъ галаз иштиракна. Адалат Къурушвиди диктант къелунин ватанэгълийрихъ галаз иштиракна.

Жемиятдин кратар иштиракунилай гъери, къилин образование ва хъсан чирвилер авай пешекарди Ярославлда консалтинговый "Бизнес-Маркет" тешкилат арадал гъана ва къилдин ағъалийризи тешкилатдиз юридический рекъяр къуллугъзва.

Адалат Искендерован хизандада къуд веледдиз тербия гузва.

- Мукъвара кыли тухай диктантдихъ чал хъунин, гъурбатда яшамиш жезвай жегъиль не- силдиз хайи чал къанарунин жигъетдай еке метлеб авай. Мукъвал-мукъвал тухвана къанзавайди я чна ихтиян серенжемар. Атабубайрилай атанвай ирс жегъипрал агақарун чи везифа я, - лу- гъузва Адалат Гъажиевича.

Къуй адахъ гъар са карда агалкъунар хъурай!

- ✓ Са вахтара ктабрин виридалайни машгъур игит Наполеон тир.
- ✓ Ктабар гзафни-гзаф 45 ийсалай виниз яшар хъанвайбуру маса къачузва.
- ✓ Виридалайни гзаф чинар авай ктаб "Китайдин энциклопедия" я.
- ✓ Къадим Ассирияда ктабар чепедикай тулькъурзавай.
- ✓ Хашпара диндин ктаб (инжил) дульдадин 2056 чалаз таржума авунва.
- ✓ Веллингтонда 50 килограммдин заланвал авай ктаб ава. Ам дульдадин виридалайни заланди яз гъисабзавай.
- ✓ Чи девирда аудиоктабар машгъур хъанва.
- ✓ Виридалайни гзаф ктабар авай Россиядин ктабхана Москвада кардик ква.

Квез чидани?

Ктабрикай

✓ Къадим девирра ктабар багъя затлар яз гъисабзавай, гъавилай ктабханайрин къацарап абуру зунжуррихъ гиглизавай.

✓ Дульдадин яригъи тъвар алай ктаб Лондон-да чапдай ақъудна.

✓ Гафарганрикай виридалайни екеди "Немс чалан гафарган" яз гъисабзавай.

Дульдадин яригъи тъвар

Гафунин азадвал къанзавач

"Оппозициядин майдан - умъур патал" партияди Украинадин президент В. Зеленскийдик ва "Халкъдин къуллугъчи" партиядин депутат-рик улькведа гафунин азадвал тергунин карда тахсир кутуна. "Lenta.ru" чешмеди хабар гузайвал, идан гъакъиндай партиядин сайтда раижнава.

Акси экъечизаварбурун фикирдалди, Украинадин гъукумдин гъерекатар чин гъучивилек квачир СМИ-рин тақъатриз къев жаза гунин мурдидихъ элкъуэрнава. Партиядин векилри гафунин азадвилин рекъяя Украинадин Верховный Рададин комитетдин къалах критика авуна.

Алай ийисан июлдиз "Россия 1" ва "NewsOne" телеканалри къве улькведин арада телемуът кылы тухдайдакай малумарнай. "NewsOne" телеканалдин амалдиз Украина къуматдиз акси тирвилин, вафасувилин гъерекатдиз хиз къимет гана. Идалайни гъери, телеканалдин акси яз уголовный дело къарагъарна. Къизгын гъалар арадал атайдалай къулухъ Украина телеканалди вири халкъарин дережадин тешкилатривай чин тереф хъун тълабна. Гъуъынлай Украина парламентди "NewsOne", "112 Украина" ва "ZIK" телеканалрин къалах ахтармишуниз талукъ яз вахтуналди тир комиссия тешкилатнин гъакъиндай къанун къабулун къетнан.

Къейд ийин, Украина тъвар къунвай телеканалар оппозициядин сиясатчи Виктор Медведчукахъ галаз алакъалу ийизва. В. Медведчукаин Россиядин Президентдин арада хъсан рафтарвилер авайвилляя, гъакъни каналри Россиядин майилвал авай фикирар раижзавайвилляя Украинадин гъукумди абурук тахсир кутазва.

Меслятад атана

США-дин вице-президент М. Пенс ва Түркиядин президент Р. Эрдоган Сириядин гъерекатар вад ийкъан къене акъвазарунин меслятад атана. Идакай "Reuters" чешмеди хабар гузва.

Къурдерин "Халкъдин самооборонадин дестейривай" байтерефвилин зонадивай 30 километрдин яргъаз хъфиз хъун патал Түркиядин къушунри вад юкъуз гъужумар кылы тухудач. Къве терефдини малумарайлал, абуру умуми душмандихъ - "ИГ" тешкилатдихъ (Россияда ам къада гаунва) - галаз женг чуягунин къарадал атана.

США-дин президент Д. Трампа вичин Twitter-да Түркиядин регъбердиз разивилин келимаяр кхъена. "Миллионралди инсанар къутармиш жеда!" - алава хъувуна ада.

Къейд ийин, Анкарадин терефди женгинин гъерекатар кылы тухузвой Сириядин кеферпатан гъалар веревирд авун патал Пенс Түркиядиз рекъе гъатнай.

США-дин ағъавализ къанзава...

Россиядин премьер-министр Д. Медведева малумарайлал, США-дин вири дульдадин ағъавализ къан хъунин жигъетдай авай ашкъидикай Европа икърга хъана. Идакай ада Сербиядин "Vesti" чешмеди гайи интервьюда къейднава.

Адан гафарай, Европада, гъа жергедай яз Балканский полуостровдани США-дин чин таъсир, нуфуз артухариз къан хъунин майилвиле заар гуда, гъикъ хы, США-ди анжака чипз экономикадин жигъетдай хийир авай макъсадрин тереф хъузва. Медведева къейд абурувал, США-дин терефдиз вирина чин яракъар хъун патал абуру маса къачуна къанзава. Вашингтондиди Европадиз Россиядвигай въя, чивай газ маса къачун теклифзава. Ибур, премьер-министрдин фикирдалди, вири алемда ағъавал ийиз къан хъунин рекъяр къалурзавай къадарсуз ашкъилувилин амалар я.

"Гъа са вахтунда Россия тъамиша вири делиллар-гъалар гъисаба къунин терефдад ала в чи улькведиз амай вири ульквейрихъ галаз дуствал хъузава", - къейдна Д. Медведев.

Балканский полуостровдин гъукуматрикай ракадайла, ада къейд абурувал, бязи ульквейри чеб дуствиледи тухузва, мъкубуб лагъайтла, США-дин аксивилин сиясатдин таъсирдик ква.

Идалай вилик гъукуматдин къили малумарайлал, Россияди вичин сергъятрин мукъув НАТО-дин базаяр арадал гъунин кардиз гележеддани жаваб гуда. Адан гафарай, Россияди ахътин камариз гъам сиясатдин, гъам военный жигъетдайни талукъ жавабар гуда.

Чин база тергна

Сириядин чин къушунар ахъкудунин гъерекатар кылы тухдайла, Америкадин аскерри аулькведа авай чин авиабаза тергна. Идакай "SANA" чешмеди хабар гузва.

Къейдзав

понедельник, 28 октября

РГВК

06.50 «Заряжайся!»
 07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
 08.05 «Заряжайся!»
 08.15 «Здравствуй, мир!»
 08.50 «Заряжайся!»
 08.55 Д/с «Мастер путешествий»
 09.25 X/ф «Отчий дом»
 11.15 «Одекан» 6+
 11.45 «Служба Родине»
 12.05 «Парламентский вестник»
 12.30 Время новостей Дагестана
 12.50 Концерт «Музыкальный майдан»
 14.05 «Арт-клуб»
 14.30 Время новостей дагестана
 14.50 X/ф «Первоклассники»
 16.30 Время новостей Дагестана
 16.55 X/ф «Хди меня» 6+

18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
 19.30 Время новостей Дагестана
 20.00 Время новостей. Махачкала
 20.20 «Pro Med»
 21.10 «Дагестан туристи ческий» 6+
 21.30 «Учимся побеждать»
 21.50 «На виду»
 22.30 Время новостей Дагестана
 23.00 Время новостей. Махачкала
 23.20 «Угол зерен»
 23.50 Д/ф «Дорога в Дагестан» 1 с.
 00.30 Время новостей Дагестана
 01.00 Время новостей. Махачкала
 01.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
 01.50 Т/с «Задачник»
 02.45 «Учимся побеждать»
 03.05 X/ф «Мост Ватерлоо»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
 9.00 Новости.
 9.25 Доброе утро.
 9.55 Модный приговор.
 10.55 Жить здорово! (16+).
 12.00 Новости.
 12.15 Время покажет. (16+).
 15.00 Новости.
 15.15 Давай поженимся! (16+).
 16.00 Мужское/Женское. (16+).
 17.00 Время покажет. (16+).
 18.00 Вечерние новости.
 18.35 На самом деле. (16+).
 19.45 Пусть говорят. (16+).
 21.00 Время покажет.
 21.30 Мосгаз. Новое дело майора Черкасова. (16+).
 00.30 Время новостей Дагестана
 01.00 Время новостей. Махачкала
 01.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
 01.50 Т/с «Задачник»
 02.45 «Учимся побеждать»
 03.05 X/ф «Мост Ватерлоо»

РОССИЯ 1

11:25, 14.25, 17.00, 20.45
Вести-Дагестан
 17.25 К 75-летию Победы. «Я не легенда. Я просто человек!»
 18.15 Акценты.

НТВ

5.10 Т/с «Версия». (16+).
 6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
 8.05 Мальцева. (12+).
 9.00 Т/с «Дикий». (16+).
 10.00 Сегодня.
 10.20 Т/с «Дикий». (16+).
 13.00 Сегодня.
 13.25 Чрезвычайное происшествие.
 14.00 Место встречи.
 16.00 Сегодня.
 16.25 Следствие вели... (16+).
 17.15 ДНК. (16+).
 18.15 Т/с «Пять минут тишины». (12+).
 19.00 Сегодня.
 19.40 Т/с «Пять минут тишины». (12+).
 21.00 Т/с «Скорая помощь». (16+).
 23.00 Своя правда.
 0.00 Сегодня.
 21.00 Т/с «Екатерина. Самозванцы».
 23.00 Вечер с Соловьевым.
 2.00 Т/с «Следователь Тихонов».
 3.05 Время покажет.

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачная покупка. (16+).
 6.40 6 кадров. (16+).
 7.10 По делам несовершеннолетних. (16+).
 8.10 Давай разведемся! (16+).
 9.15 Тест на отцовство. (16+).
 10.15 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
 12.15 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
 14.05 Д/ф «Порча». (16+).
 14.35 Мелодрама «Лучшее лето нашей жизни». (16+).
 19.00 Мелодрама «В полночь на пристани». (16+).
 21.00 Т/с «Скорая помощь». (16+).
 23.00 Т/с «Дыши со мной», 13-15 с. (16+).
 2.00 Д/ф «Порча». (16+).
 2.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
 3.50 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
 5.25 Тест на отцовство.
 6.15 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
 8.15 Детектив «Смерть под парусом».
 10.55 Городское собрание.
 11.30 События.
 11.50 Т/с «Коломбо».
 13.40 Мой герой. Иван Янковский.
 14.30 События.
 14.50 Город новостей.
 15.05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи».
 17.00 Естественный отбор.
 17.50 События.
 18.15 Детектив «Дом у последнего фонаря».
 22.00 События.
 22.30 Brexit. Бывших-однокурсников.
 23.05 Знак качества.
 0.00 События. 25-й час.
 0.35 Петровка, 38.
 0.55 Прощание. Роман Трахтенберг.
 1.45 Т/с «Коломбо».
 3.35 Знак качества.
 4.20 90-е. БАБ: начало конца.
 5.10 «Последний поход».

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
 8.00 Новости дня.
 8.20 Д/с «Оружие Первого мировой войны». «Жата смерти».
 9.20 Т/с «Другой майор Соколов».
 10.00 Военные новости.
 10.05 Т/с «Другой майор Соколов».
 12.35 Т/с «Другой майор Соколов».
 13.00 Новости дня.
 13.20 Т/с «Другой майор Соколов».
 14.00 Военные новости.
 14.05 Т/с «Другой майор Соколов».
 16.20 Открытый эфир.
 18.00 Новости дня.
 18.30 Спец/репортаж.
 18.50 Д/с «Польша».
 19.40 Скрытое угрозы.
 20.25 Д/с «Загадки века».
 21.15 Новости дня.
 21.25 Открытый эфир.
 23.05 Между тем.
 23.40 Т/с «Снайпер. Оружие возмездия».

вторник, 29 октября

РГВК

06.50 «Заряжайся!»
 07.00 Время новостей Дагестана
 07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
 07.55 «Заряжайся!»
 08.05 Мультфильмы
 08.30 Время новостей Дагестана
 08.50 «Заряжайся!»
 08.55 Д/с «Мастер путешествий»
 09.25 X/ф «Мост Ватерлоо»
 11.20 «Учимся побеждать»
 11.40 «Pro Med»
 12.30 Время новостей Дагестана
 12.50 «Дагестан туристи ческий» 6+
 13.15 «На виду»
 13.50 Д/ф «Дорога в Дагестан» 1 с.
 14.30 Время новостей Дагестана
 14.50 X/ф «Трактористы»

16.30 Время новостей Дагестана
 16.55 X/ф «Мольба»
 18.15 «Дагестан без коррупции»
 18.45 Передача на лакском языке «Аьрчи ва агълу»
 19.30 Время новостей Дагестана
 20.00 Время новостей. Махачкала
 20.20 «Подробности»
 20.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»
 21.55 «Человек и вера»
 22.30 Время новостей Дагестана
 23.00 Время новостей. Махачкала
 23.20 Д/ф «Живые, пойте о нас»
 00.10 «Петро-концерт»
 00.30 Время новостей Дагестана
 01.00 Время новостей. Махачкала
 01.15 Передача «Аьрчи ва агълу»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
 9.00 Новости.
 9.25 Доброе утро.
 9.55 Модный приговор.
 10.55 Жить здорово! (16+).
 12.00 Новости.
 12.15 Время покажет. (16+).
 15.00 Новости.
 15.15 Давай поженимся! (16+).
 16.00 Мужское/Женское. (16+).
 17.00 Время покажет. (16+).
 18.00 Вечерние новости.
 18.35 На самом деле. (16+).
 19.45 Пусть говорят. (16+).
 21.00 Время.
 21.30 Т/с «Операция «Сапсан»» (16+).
 23.20 Вечерний Ургант. (16+).
 00.10 «Ретро-концерт»
 00.30 Время новостей Дагестана
 01.00 Время новостей. Махачкала
 01.15 Передача «Аьрчи ва агълу»

РОССИЯ 1

11:25, 14.25, 17.00, 20.45
Вести-Дагестан
 09.00 Канал «Очар»
 17.25 Ток-шоу. «Развитие горных территорий»
 18.05 Республика
 18.25 Дагестан спортивный

НТВ

5.10 Т/с «Версия». (16+).
 6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
 8.05 Мальцева. (12+).
 9.00 Т/с «Дикий». (16+).
 10.00 Сегодня.
 10.20 Т/с «Дикий». (16+).
 13.00 Сегодня.
 13.25 Чрезвычайное происшествие.
 14.00 Место встречи.
 16.00 Сегодня.
 16.25 Следствие вели... (16+).
 17.15 ДНК. (16+).
 18.15 Т/с «Пять минут тишины». (12+).
 19.00 Сегодня.
 19.40 Т/с «Пять минут тишины». (12+).
 21.00 Т/с «Скорая помощь». (16+).
 23.00 Своя правда.
 0.00 Сегодня.
 0.05 Сегодня. Спорт.
 1.10 Крутя история.
 3.10 Подозреваются все.
 3.40 Т/с «Версия». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачная покупка. (16+).
 6.40 6 кадров. (16+).
 7.15 По делам несовершеннолетних. (16+).
 8.15 Давай разведемся! (16+).
 9.20 Тест на отцовство. (16+).
 10.20 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
 12.20 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
 14.10 Д/ф «Порча». (16+).
 14.40 Комедия «Курортный роман». (16+).
 19.00 Мелодрама «Солнечное затмение». (16+).
 21.00 Т/с «Дыши со мной», 16-18 с. (16+).
 2.05 Д/ф «Порча». (16+).
 2.35 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
 3.50 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
 5.30 Тест на отцовство.
 6.20 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
 8.15 Доктор И...
 8.45 X/ф «Екатерина Воронина».
 10.35 Д/ф «Нонна Мордюкова. Право на одиночество».
 11.30 События.
 11.50 Петровка, 38.
 12.05 Т/с «Коломбо».
 13.40 Мой герой. Дарья Юргенс.
 14.30 События.
 14.50 Город новостей.
 15.05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи».
 17.00 Естественный отбор.
 17.50 События.
 18.15 Детектив «Суфлер».
 22.00 События.
 22.30 Осторожно, мошенники! Рабовладельцы ХХ века.
 23.05 Д/ф «Женщины Олега Даля».
 0.00 События. 25-й час.
 0.35 Петровка, 38.
 0.55 Горько! Т/с «Коломбо».

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
 8.00 Новости дня.
 8.20 Д/с «На острве прорыва».
 9.20 Т/с «Другой майор Соколов».
 10.00 Военные новости.
 10.05 Т/с «Другой майор Соколов».
 12.35 Т/с «Другой майор Соколов».
 13.00 Новости дня.
 13.20 Т/с «Другой майор Соколов».
 14.00 Военные новости.
 14.05 Т/с «Другой майор Соколов».
 16.20 Открытый эфир.
 18.00 Новости дня.
 18.30 Спец/репортаж.
 18.50 Д/с «Ограниченный суверенитет». «Грузия».
 19.40 Легенды армии с 20.25 Улица из прошлого.
 21.15 Новости дня.
 21.25 Открытый эфир.
 23.05 Между тем.
 23.40 X/ф «Шел четвертый год войны».

среда, 30 октября

РГВК

06.50 «Заряжайся!»
 07.00 Время новостей Дагестана
 07.15 Передача на лакском языке «Аьрчи ва агълу»
 07.55 «Заряжайся!»
 08.05 Мультфильмы
 08.30 Время новостей Дагестана
 08.50 «Заряжайся!»
 08.55 Д/с «Мастер путешествий»
 09.25 X/ф «Сансет бульвар»
 11.35 «Дагестан без коррупции»
 12.05 «Подробности»
 12.30 Время новостей Дагестана
 12.50 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»
 13.55 «Человек и вера»
 14.30 Время новостей Дагестана
 14.50 X/ф «Фантазеры»
 16.30 Время новостей Дагестана

16.55 X/ф «Хроника пикирующего бомбардировщика»
 18.20 «Арт-клуб»
 18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
 19.30 Время новостей Дагестана
 20.00 Время новостей. Махачкала
 20.20 «Мы народ российский. Дагестан многонациональный»
 20.55 «Здоровье» в прямом эфире
 21.55 «Городская среда»
 22.30 Время новостей Дагестана
 23.00 Время новостей. Махачкала
 23.20 «Аугодafe»
 00.05 Д/ф «Дагестанская арка»
 00.30 Время новостей Дагестана
 01.00 Время новостей. Махачкала

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
 9.00 Новости.
 9.25 Доброе утро.
 9.55 Модный приговор.
 10.55 Жить здорово! (16+).
 12.00 Новости.
 12.15 Время покажет. (16+).
 15.00 Новости.
 15.15 Давай поженимся! (16+).
 16.00 Мужское/Женское. (16+).
 17.00 Время покажет. (16+).
 18.00 Вечерние новости.
 18.35 На самом деле. (16+).
 19.45 Пусть говорят. (16+).
 2

ПЯТНИЦА, 1 ноября**РГВК**

- 06.45** «Заряжайся!»
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Гаданги гамалги заманги»
07.55 «Заряжайся!»
08.10 Мультифильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 «Заряжайся!»
09.05 X/f «Паровоз «Генерал»
10.50 «Дагестан без коррупции»
11.20 «Пятничная прогулка» Прямая трансляция с центральной Джума-мечети г. Махачкала
12.05 «Галерея искусств»
12.30 Время новостей
12.50 «Агросектор»
13.20 «На виду»

13.45 «Кунацкая»

- 14.30** Время новостей Дагестана
14.50 X/f «Я Вас любил...»
16.30 Время новостей Дагестана
16.55 X/f «На войне, как на войне»
18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, хальк гетмес»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Подробности»
20.50 «На виду. Спорт»
21.30 «Молодежный микс»
21.55 «Интервью» с Хамиш Шамиловой
22.30 Время новостей
23.00 Время новостей.
23.20 «Глобальная сеть»
23.55 D/f «Дорога в Дагестан» 2 с.
00.30 Время новостей

ПЕРВЫЙ

- 5.00** Доброе утро.
9.00 Новости.
9.25 Доброе утро.
9.55 Модный приговор.
10.55 Жить здорово! (16+).
12.00 Новости.
12.15 Время покажет. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00 Мужское/Женское. (16+).
17.00 Время покажет. (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.35 На самом деле. (16+).
19.45 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время.
21.30 T/c «Операция «Сапто». (16+).
23.25 Вечерний Ургант. (16+).
0.00 Подлинная история русской революции.
2.00 Время покажет.
3.00 Новости.
3.05 Время покажет.

РОССИЯ 1

- 11:25, 14.25, 17.00, 20.45** **Вести-Дагестан**
17.25 **Мир Вашему дому**
18.50 **Дагестан спортивный**
18.10 Концерт
5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.25 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.00 Вести.
11.25 Местное время.
11.45 Судьба человека
12.50 60 минут.
14.00 Вести.
14.25 Местное время.
14.45 Кто против?
17.00 Местное время.
17.25 Андрей Малахов.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
20.45 Местное время.
21.00 Юморина.
23.45 Сто причин для смеха.
2.00 Время покажет.
3.00 Новости.
3.05 Время покажет.

НТВ

- 5.05** Т/с «Версия». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.05 Доктор Свет. (16+).
9.00 Т/с «Дикий». (16+).
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Дикий». (16+).
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное проишествие.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.25 Следствие вели... (16+).
17.15 Жди меня. (12+).
18.15 Т/с «Пять минут тишины». (12+).
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Пять минут тишины». (12+).
21.00 Т/с «Скорая помощь». (16+).
23.00 ЧП. Расследование.
23.40 Комедия «Вызов».
1.05 Мы и наука. Наука и мы. (12+).
2.30 Квартирный вопрос.
3.35 Полици. (16+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30** Удачная покупка. (16+).
6.40 6 кадров. (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.30 Давай разведемся! (16+).
9.35 Тест на отцовство. (16+).
10.35 Т/с «Брак по завещанию». «Возвращение Сандры», 1-8 с. (16+).
17.50 События.
18.05 Т/с «Женская версия». «Романтик из СССР».
20.05 X/f «Любовь и немножко пломбира».
22.00 В центре событий.
23.10 Детектив «Красная лента».
1.05 D/f «Волчий билет для звезд».
1.55 D/f «Любовь на съемочной площадке».
2.45 В центре событий.
3.55 Петровка, 38.

ТВ-ЦЕНТР

- 6.00** Настроение.
8.15 Детектив «Миссис Бродли».
11.30 События.
11.50 Детектив «Миссис Бродли».
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.10 10 самых... Обнимавшие звезды.
15.45 Т/с «Женская версия». «Ваше время и стекло».
17.50 События.
18.05 Т/с «Женская версия». «Романтик из СССР».
20.05 X/f «Любовь и немножко пломбира».
22.00 В центре событий.
23.10 Детектив «Красная лента».
1.05 D/f «Волчий билет для звезд».
1.55 D/f «Любовь на съемочной площадке».
2.45 В центре событий.
3.55 Петровка, 38.

ЗВЕЗДА

- 5.35** D/c «Москва фронт».
6.05 Не факт!
6.35 X/f «Конец императора тайги».
8.00 Новости дня.
8.20 X/f «Конец императора тайги».
8.55 T/c «Другой майор Соколов».
10.00 Военные новости.
10.05 T/c «Другой майор Соколов».
12.05 T/c «Другой майор Соколов».
13.00 Новости дня.
13.20 T/c «Другой майор Соколов».
14.00 Военные новости.
14.05 T/c «Другой майор Соколов».
18.00 Новости дня.
19.00 T/c «Орден».
21.15 Новости дня.
21.25 T/c «Орден».
23.10 Десять фотографий.
0.00 T/c «Следствие ведут Знатоки».

суббота, 2 ноября**РГВК**

- 07.00** Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, хальк гетмес»
07.55 Мультифильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 X/f «Не могу сказать «Прощай»
10.30 «Молодежный микс»
10.50 «Русский музей детям»
11.20 «Мой малыш»
11.50 Мультифильм
12.00 «Super chef Дети»
12.25 «Подробности»
12.50 «На виду. Спорт»
13.30 Концерт Зульфи
15.50 «Здравствуй, мир!»
16.30 Время новостей Дагестана
16.55 «Дежурная частка»
17.10 Дагестанская кино. X/f «Чегери»
18.30 Золотая коллекция

- фильмов о родном крае. D/f «Цикури, или День Невесты» 6+
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
19.30 Время новостей Дагестана
19.55 «Дежурная частка»
20.10 «Парламентский вестник»
20.35 «Мы народ российский. Дагестан многонациональный»
20.50 «Первая студия»
21.45 «Время говорить молодым»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Наука Дагестана»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
01.35 «Мой малыш»
02.00 X/f «Париж. Когда там жара»

ПЕРВЫЙ

- 6.00** Новости.
6.10 T/c «Куприн. Поединок». (16+).
8.10 Играй, гармонь любимиая! (12+).
8.55 Умницы и умники. Слово пастыря.
10.00 Новости.
10.15 Игорь Тальков. «Память непрощенным гостем». (12+).
11.15 Теория заговора.
12.00 Новости.
12.15 Любовь Успенская. Почти любовь, почти подение. (12+).
12.25 Кто хочет стать миллионером? (12+).
13.00 Сегодня вечером.
13.50 «Мы народ российский. Дагестан многонациональный»
14.45 «Первый мастер»
15.30 «Смотреть только детям»
16.55 «Годекан» 6+
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги
20.30 «Служба Родине»
20.55 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»
22.05 «Учимся побеждать»
22.30 Время новостей Дагестана. Итоги
23.30 «Парламентский вестник»
23.50 X/f «Когда деревья были большими»
01.25 «Годекан» 6+

РОССИЯ 1

- 08.40** Местное время.
11.20 Местное время. **Вести-Дагестан**
5.10 ЧП. Расследование.
5.40 X/f «Криминальный квартет». (16+).
7.20 Смотр.
8.00 Сегодня.
8.20 Готовим с Алексеем Зимними.
8.15 По секрету всему свету.
8.40 Местное время. Суббота.
9.20 Пятеро на одного.
10.10 Сто к одному.
11.00 Вести.
11.20 Вести. Местное время.
11.40 Петросян-шоу.
13.50 X/f «Перекресток».
21.00 Привет, Андрей!
20.00 Вести в субботу.
21.00 Художественный фильм «Искушение наследством».
1.00 Художественный фильм «Сила любви».

НТВ

- 5.10** ЧП. Расследование.
5.40 X/f «Криминальный квартет». (16+).
7.20 Смотр.
8.00 Сегодня.
8.20 Готовим с Алексеем Зимними.
8.45 Кто в доме хозяин?
9.25 Едим дома.
10.00 Сегодня.
10.20 Главная дорога.
11.00 Еда живая и мертвая. (12+).
12.00 Квартирный вопрос.
13.10 Поедем, поедим!
14.00 Своя игра.
16.00 Сегодня.
19.00 Центральное телевидение.
21.00 Россия рулит! (12+).
23.05 Международная программа. (18+).
0.00 Квартирник НТВ у Маргулиса. Светлана Сурганова. (16+).
1.20 Фоменко Фейк.
1.45 Дачный ответ.
2.55 «Бой с тенью». (16+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30** Удачная покупка. (16+).
6.40 6 кадров. (16+).
7.00 Мелодрама «Маша и медведь». (16+).
8.55 Мелодрама «Карусель». (16+).
10.55 Мелодрама «У реки два берега». (16+).
15.00 Мелодрама «У реки два берега. Продолжение». (16+).
19.00 Мелодрама «Вопреки судьбе». (Украина). (16+).
23.15 Детский доктор. (16+).
23.30 Мелодрама «Ромашка, Кактус, Маргаритка». (Россия - Украина). (16+).
1.25 T/c «Брак по завещанию». «Возвращение Сандры», 5-8 с. (16+).
4.45 Мелодрама «Маша и медведь». (16+).
6.20 Удачная покупка. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

- 6.05** Марш-брюсок.
6.45 АБГДеяка.
7.10 Актерские судьбы.
7.45 Православная энциклопедия.
8.15 Выходные на колесах.
8.50 D/f «Ольга Аросева. Расплата за успех».
9.35 X/f «Солдат Иван Бровкин».
11.30 События.
11.45 Петровка, 38.
11.55 X/f «Иван Бровкин на целине».
13.50 Детектив «Дом на краю леса».
14.30 События.
14.45 Детектив «Дом на краю леса».
18.00 T/c «Женская версия». «Чисто советское убийство».
22.00 События.
22.15 Право знать!
23.45 90-е. Пудель с мандатом.
0.35 D/f «Женщины О. Дала».
1.20 Смертельный хип-хоп.

ЗВЕЗДА

- 5.25** D/c «Хроника Победы».
6.00 X/f «Это мы не проходили».
8.00 Морской бой.
9.00 Новости дня.
9.15 Легенды цирка.
9.45 Последний день. Наталья Кустинская.
10.30 Не факт!
11.00 Улика из прошлого. Григорий Распутин.
11.55 D/c «Загадки века».
12.45 Спец/репортаж.
13.00 Новости дня.
13.15 СССР. Знак качества. «Коммунальная страна».
14.05 T/c «Россия молодая».
18.00 Н

“Эзоп” тамашадикай

Нариман ИБРАГЫМОВ

ЭЗОП. Бязибуруз са артух ван тахъай гаф, твар. Тамашадин гъакъиндай хабар гайила, инсанри итижни авуна: “Ам вуч гаф я? Твар янни? Тамаша килигиз жедайди къванни янни?” Суалар мадни гузтай.

Гъелбетда, дүньядин эдебиятдикай хабар авайбуруз, вузра келайбуруз, ктабрал рикл алайбуруз “Эзоп” гаф малум я, твар тирди чизва. Гъя икл, чнани адакай куруу делилар гун.

Эзоп къадим Грецияда чи эра алукъдалди VI асирда яшамиш хъайи пара акъуллу, зигъинлу, камаллу кас тир. Гъя са вахтунда адан умъур лукъивиле акъатна. Бязи чешмейри тестикъарзавайвал, ам эйбекер сутфатдин, асклан буйдин, кул экъиснавай итим из хъана. Ятлани халкъдин арада адан твар сеий тир. Вичин яратмишунралди, теснифзавай баснийра (абур адахъ 400 къван ава) инсанрин зайифвилер, синихар (мискивали, темпелвал, тапархъванал, ахмакъвал, фендигарвал, нубатсуз дамахун...) негъ авуналди, абураз хъурьналди, халкъдиз акъулар гуналди Грециядин альялийрин арада еке гъурмет, авторитет къазанмишна.

Эзопан твар, баснийрин машгъур автор хъиз, вири дүньядани чканна. 1952-йисуз Бразилиядин писатель Гильерме Фигейредоиди Эзопан баснийрин бинедаллаз “Сикл ва ципци” пьеса къвена. 1957-йисуз режиссер Г. Товстаногова Москвадин Чехи драмтеатрда гъя и пъеса “Эзоп” твар алац сэгънеда эцигна. Идалай гульгульни Советрин Союздин на Россиядин хейлин театтрини и тамаша къалурна. Гила нубат лезги театрални агакъна.

“Эзоп” тамашадин (режиссер - Дагъустандин лайхху артист Алисултан Батыров, художник - Дагъустандин лайхху художник Демир Исаков, композитор - Эмир Сулейманов) мана, винелай килигайла, са акъван муракабди туш. Философ ва девлетлу кас Ксанф фейи чайрай вичин гурчег паб Клеядиз багъя савкъатар гваз хкведай. Нубатдин сеферда ада, папаз савкъат яз, чан алай инсан-лукл хизва. Вични - эйбекер сад. Ам акунмазди, гүзел дишегълидин кефи ччур жезва ва лукл квалаляк акъудунин буйругъ гузва. Амма Ксанфа вичин лукъран акъулувиллин, камалувиллин тарифзава, ада вичиз къизилрин хазинадин иеси жез къумек гуникай лугъуза. Лукл Эзопа вичи ийизвай хъсанвилерин гысадбай иесидивай вич азад авунин гъакъиндай талабзава. Амма вич мукъвал-мукъвал къеве гъатай вахтара къалумишзвай акъуллу лукл Ксанфаз, азада лугъуз хиве къазватлани, вичин гъияй ахъайиз къанзава. Эхирдай акъаззвайвал, Ксанфан папазни лукл язух къвезва ва ада

Эзопаз азадвал гун истемишава. Дишегълидиз, лукъран къумекдалди Ксанфан гъиликай катна, вич ашука хъанвай жегъил капитан Агностосахъ галаз умъур давамардай хиял ава...

Тамашада гъерекатар гъикл къиле физва? Луѓун лазим я хъя, иштиракзай артистрин къадар тъимил ятлани, вири вакътияр гъя са шикилдин серъятра аваз къиле физватлани, музыкадин пай лап гъвчиди ятлани, сегънедин устадрилай тамаша къиле физвай вири вахтунда тамашачийрин фикир чин къугъунал желбиз алакъна. Им, заз чиз, режиссердин ва артистрин алакъун я.

Къилин игит Эзоп лукъвиле гътнава. И карди адас акъван азаб гузва хъя, ада азадвал патал вири четинвилер эхзава. Гатунари, гужарни, алдатмишунарни, вичел хъурьунарни... Дүньядал алай къван девлетрихъни, асайишвилерихъни, няметрихъни адан вил галач, анжак азадвилликай фикирзава касди. Гъя юг акун патал ада вичин иеси Ксанфаз датлана къумекзава, ам къеверай акъудзава. Гъатта пиян чъавуз капитан Агностосахъ галаз вичи гъуль хъвада лагъана гъужет къуна, магълуб хъана, вири къвалер, девлетар, лукъларни кваз гъилияк ақъатзавай четин маќъамдани Эзопан акъуллу меслятири Ксанфан къвалер-йикъар къутармишзава. “Гъя и кар къилиз акъаттайтла, за вун лукъвилай азадда” лагъана хиве къунатлани, Ксанфа вичин гафунал амалзава. Идакай хабар хъайила, халкъдиз девлетлу, амма акъулсуз, дамаху философдивай Эзоп азад авун истишишава.

Баснияр къвена, асирап, пъеса теснифна хейлин иясар алатнаватлани, тамашадин мана къенин икъян гъакъикъатдиз пары хасди я. Са патхъай, тамашадин игитри азадвал виридалайни багъа къазанмишун тирдакай раижава. Мукур патахъай, инсанрин чурувал, писвал, итимузувал къалурзава. Девлетрин сан артухарун патал яз, намус, ахлак риклай ракъурзавай, кесиб инсандин инсафсузвиледи эгечизавай, лукл инсандай тақъаззвай, хуси ахмакъвал, къамашвал къатлуз тежезвай Ксанф хътин философ вири амалралди, тапарралди, фендигарвиледи вичин философия хъуз, адад тариф ийиз алакъзава. Лукл Эзопа къвалав гвай къванбуруз адад инсафсузвал, инсансузвал, къамайвал успатзава. Месладин гъавурда гъатай халкъдини Эзоп азад авуниз философ мажбурзава. Амма Эзопа икъван инсафсуз, хуси хийр патал сада-сад маса гузва, гъахълу гаф ише тефизвай тапаррин дүньяда амукун еке тахсиркарвал яз гъисабзава. Лукълай яз адад хъанвай ада вичи-вич рагалай дагъардиз гадарзава.

Аферин ва баркалал! Жегъил артистар Гъамзабег Эмиралиевалай (Эзоп), Валерик Сулеймановали (Ксанф), Амалия Керимовадилай (Клея), Эмина Вагъабовадилай (Мелли), Ямудин Сардархановали (капитан Агностос), Руслан Мирзоевали (Эфиоп), Фатима Фейзулаевадилай ва Къизбес Элитмазовадилай (къаравушар) чин игитрин къаматра гъахъиз, абурун руғъдин, яшайшдин, къвалав гвайбурухъ галаз авай рафтвиллини ерияр ачхариз алакъна. Гъавиляк тамашачири цийи тамаша къалурай артистриз, къавел акъавазна, гурлуп яна, цуқверин күнчар багъышна. Лезги госмуздрамтеатрдин директор Динара Эминовади лагъайвал, “Эзоп” тамаша премьера-дилай яратмишзвай колективди цийи сезон ачухнава. Къуй цийи эсэрралди артистри чи тамашачириин риклер шад авурай!

Къадим Дербентда - мад са музей

Нариман КЪАРИБОВ

Музейрин шегъер тир къадим Дербентда и мукъвара халичаяр хрунин рекъяр этнографиядин музей ачуухун гүзлемишава. Къейдна къанда хъи, и кардик къил кутазвайди Азербайжан республикадин “Азерхальча” ачух акционеррин обществодин (ОАО) правленидин председатель, халичайрин рекъяр машгъур эксперт, тарихдин илимрин доктор, профессор **Видади МУРАДОВ** я.

Дербент шегъердин къил Хизри Абакаровахъ галаз хъайи гурульшиндун вахтунда, Бакудай атанвай мугъманди къейд авурвал, къадим шегъерда ачухдай этнографиядин музейда газаф къиметлу ва маракълу экспонатар - гъиледи хранвай тек-бир амай халичаяр жеда.

Тежрибалу архитектор Фахруддин Мирабасова музейдин проектни түккүрнава. Суъбеттайдай мадни малум хъайивал, цийи кардик къил кутунвайбуру амукънавай тек-бир халичайрин чехи коллекцияни къватлана.

Къадим Дербентда гъилин къвалахдин халичайрин этнографиядин музей ачуухун дүшүшүдин кар туш, гъикл хъи, Дербентда халичаяр хруннал машъул хъунихъ агъзур йисарин тарих ава. Фадлай авай делилра ва риваятда лугъуззвайвал, къенин икъвалди амай виридалайни дегъзаманайрин “Гатфарин халича” VI асирда Дербентда хранана.

Дербентдин къил Хизри Абакароваз цийи музей ачуухунин фикир ва анин проект газаф беген-миш хъана, ам эцидай чка ва инвестор жагъурун хиве къуна.

Дин Исламдин асулар

Ямин МЕГЬАМЕДОВ,
диндин рекъяй алим

(Эвл - 39-42-шумрайра)

Расулихъ (пайгъамбаррихъ)
иман гъун - им абур Аллагъди инсанриз дүз рехъ къалурун патал хъянашай ксар, абур гунағърикай, гъалатыркай Аллагъди хвенвайбур тирдахъ, абураз керематар-аламатар ганвайдахъ ва абурун эхир-хатам Мугъаммад Пайгъамбар (Аллагъдин патай салават ва салам хъурай вичиз) тирдахъ агъун я. И крат субтавай ва тестикъарзавай газаф делилар ава (акъулдин делиларни, Къуръандин ва гъадисрин делиларни).

Эхиримжи икъяшъ иман гъун
- им и дүньядин эхир жедайдахъ, къейидалай къулухъ вири инсанрал чан хкана, сурарай къарагъар хъийидайдахъ, абуру чни авур амалрин гъахъ-гысаб хъийидайдахъ, гъардаз эvez хгудайдахъ, дүз, хъсан крат авурбуруз суваб яз - женнет, гунағ, пис крат авурбуруз жаза яз жегъенном къисмет жедайдахъ, Къияматдин икъяшъ виликама жедай лишанар авайдахъ, сурун азаб ва сурун нямет авайдахъ, ана къве малаикдин суалар жедайдахъ... агъун я. И кратни субтавай ва тестикъарзавай газаф делилар ава (акъулдин делиларни, Къуръандин ва гъадисрин делиларни).

Къадар-хъисметдихъ (адан хъсанвилер ва писвилерни кваз)
иман гъун - им и дүньяда (вири алемра) жезвай вири крат Аллагъдин тайнарнавай къаза-къадардадли, Адаз гъакл къан хъуналди, са Адаз чизвай камаллу себеб аваз жезвайдахъ, Адаз къан хъайи кар жезвайдахъ ва къан тахъай кар тежевайдахъ... агъун я. И кратни субтавай ва тестикъарзавай газаф делилар ава (акъулдин делиларни, Къуръандин ва гъадисрин делиларни).

Ибур имандин дестекарни асулар я. Ни абурухъ иман гъайитла, инаншишвал авуртла, ам къутармиш жеда ва адас алакъунар жеда. Ни абур инкар авуртла, къабул тавуртла - ам дүз рекъяни ягъалмишшил жеда ва адас еке зарар жеда. Къуръанда лагъанва: (4-суре, 136-аят) (мана):

“**Эй иман гъанвайбур!** Иман гъашаш къун ва мадни мяъкемара къун иман) Аллагъдихъ ва Адан расулихъ, Ктабдихъ Ада Вичин расулидиз (авудна) ракъурнавай ва итабрихъ Ада виликдай (авудна) ракъурнавай ва Аллагъдихъ, Адан малаикрихъ, Адан ктабрихъ*, Адан расулихъ ва Эхиримжи икъяшъ кафирвал авуртла, гъакъикъатда ам (дүз рекъяни) лап яргъаз акъатнава (зурба ягъалмишшил ага).

Игъсан - им риккин сидкъидай ва михъивиледи, анжак Аллагъ патал диндар кар авун я. Яни вуна Аллагъдиз ибадат ахъядада авун лазим я хъи, гуя ваз Ам акъазва, эгер ваз акъавазчыла, гъакъикъатда Адаз вун акъазва.

“Исламдин асулар” маќаладин серъятра аваз чна исламдиз, имандиз, игъсандиз баянар гана. Абурукай сифте дережа ислам я, адалай вине авайди - иман ва виродалайни вине авайди дережа - игъсан!

Шариатдин илим

Шариатдин чирвилер къачунин (ва илим талабунин) еке лайххувилер (зурба хийр ва а кардин дөрежаны къадир).

Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин салават ва салам хъурай адаз) гъадисда лагъанвайвал, “Илим талабун гъар са мусурман касдиз ферз кар я...”. Къуръанда лагъанва: (28-суре, 35-аят) (мана): “**Аллагъдихъ кичебур Адан лукъарикин анжак алим ксаря**”. Вучиз лагъайтла, диндин рекъяй алим-риз Аллагъдихъ гъикл дузыдаказ киче хъана къанзаватла чизва.

Аллагъ-Таалади чи Пайгъамбардиз (къуй Аллагъдин салават ва салам хъурай адаз) ракъурнавай сифте аят, сифте гаф “Икъра” я. Адаж “Кела” лугъудай мана ава. Гъавиляй чи умметодиз ганвай тъвараракай сад “Икъра” я.

Кар ана ава хъи, чирвилер къве журединбур ава: шариатдинбур ва дүньядиз талукъбур. Шариатда диндиз талукъ чирвилер истемишавай инсанрин тъакъиндин лагъанва. Амма дүнья патал тир чирвилерайнин инсандив пишкеш агақъда, эгер адас хъи и умметодиз хийр гъидай ният ва а кардикай менфат аватла.

Чав чирвилер къачунин рекье авайбурун, гъакъни чирвилер къачунвайбурун лайххувилерикай, абураз авай гузвирметдикай хабар гузай газаф къадар аятар ва гъадисар агақъанва.

Аллагъ-Таалади Къуръанда лагъанва: (39-суре, 9-аят) (мана): “**Бес вичи ийфди, Эхиратдикай кич аваз ва вичин Реббидин регъимдик умуд кваз, ибадат ийизвайди (сажда, акъвазна капл ийиз)** (а кафирихъ галас сад хъиз жедани)? Лагъ: “**Сад жедани къван (вичин Реббидикай, гъахъ-диндикай) чирвилер авайбур ва чизирвал авачирбур?**” Гъакъикъатда, рикл гъана, ибредт къачузва анжак акъулрин сагъиби”.

Аллагъдал къин къазва, абур барабар туш, вучиз лагъайтла, ада-чирвилер авай касди - вичихъ авай чирвилер бинеламиш хъана, Аллагъдиз ибадатзава ва, са вуч ятлана ийдайла, адас вичи вуч ийизвайлана чизва.

Аллагъди Къуръанда лагъанва: (58-суре, 11, 12-аят) (мана): “**Аллагъди квекай иман гъайibur ва чизирвал ганвайбур дөрежайриз хажда. Ва Аллагъдиз къуне ийизвай амалрикай (тамамдиз) хабар ава!**”

Сад лагъай дережа - им Аллагъдихъ иман гъун я (эгер инсандикай мусурман хъаначыла - ада гъатта капл ийиз, сив хъуз, закат гуз хъайтлани, а кратни адас къумекдач, вучиз лагъайтла, иман гъун - им ибадатрин бинея!) Маса аятда Аллагъди лагъанва: (3-суре, 18-аят) (мана):

“**Шагъидвалнава Аллагъди: гъакъикъатда, авач (ибадат авуниз лайхху тир) иллагъи Адалай гъейри, ва (шагъидвалнава а кардиз) малаикри ва чирвилер авайбур (алим ксар) - (ва гъакъишил**

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядик, алакъадин ва массовый коммуникацийрин министерство

367018, Махачкала,
Насрутдинован пр., 1 "а"

КИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГИМОВ
(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРОДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62

КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА
ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА
НУМРАДИН РЕДАКТОР
Ш. ГЪАЖИМИРЗОЕВ

Газет яиса 52 сеферда акъатзана
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гузъивал авунин рекъяй Федеральный къултугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.

Регистрацидин нумра ПИ № ГУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди түкъуър къийзва.
Макъалайиз рецензия гузъиваш ва абур элкъвена вахкузваш. Редакциядин макъалайрин авторрин фикирарад сад тахун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай материалаара делилдин дульзилин ва керчеквилин патахъай жавабдаравл авторрин чини хиве гъатзана.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкала, Насрутдинован проспект, 1 "а". Печатони къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахканы - 16.50

Газет "Издательство" "Лотос"
ОО-диптиографияда чапна.

367000, Махачкала,
Пушкин къиче, б.

Тираж 6037

(Г) - Илишандик квай материалар
гъакъидих чапзавайбүр я.

(12) - Икъван яшар хъянвайбуру къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТИ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г. Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Нумрадиз шири Сулейманан районда

Сардар АБИЛ

Дегишивер югъ-къандавай
Къудъанни цүд йисан къене
Пара хъанва Къуревадавай
Сулейманан райондих чи.

Чи бубайри авур зикир
Къанун хъанва халкъдин лезги,
Вилик тухуз гъахълу фикир,
Сулейманан районди чи.

Дагъни аран, багъни бустан
Женнет ятла - диганва хъи!
Машгъурна михъиз Дагъустан
Сулейманан районди чи.

Сардар Абил я ви эгъли,
Элдихъ галаз ква ам вилик!
Къурмишнава межлис сейли
Сулейманан районди чи...

Цийи ктабар

ЧИ КОРР.

* * *

"Мавел" чапханада гъса йикъара шириратдин къве ктаб акъатна: "Илъямдин булахар", "Умъурдин рекъер". Садлапай къваталда гътнавай 24 автодрин алакъунриз дикъет гайила аквада хъи, абурукай гъар садса булах хъиз (чехи ва я гъвеччи) арадал атанва, милли эдебиятдик чин сес кутаз алахънава.

Ктабдин авторрикай Сейфудин ШАГЪПАЗОВАН, Юрик (Юрмет) НАГЬИЕВАН, Маръям АЛИСКЕРОВАДИН, Жульета ОМАРОВАДИН, Владис БАТМАНОВАН, Гульжагъян МИСРИХАНОВАДИН, ктабдин редактор ва түкъурайди тир Гульзеля ГЬАСНОВАДИННИ эсерар "Лезги газетдиз", маса изданийизин акъатна, къелзавайбуру абур хушдиз, "илъямдин булахар"

хъиз къабулнава. И ктабни гъа дережадинди я.

Ада чаз хейлин цийи тъварарни чирзава: Терана КЕРИМОВА, Тубуя МЕГЪАМЕДБЕГОВА, Зарема ДЕВРИШЕВА, Элмар САРУХАНОВ, Тамила САЛМАНОВА, Гулфия ПАШАЕВА, Хаввер ШАФИЕВА, Гъамзат УСМАНОВ ва мсб. Эгер са ктабди икъван цийи тъварар чирзаватла, имнени тарифдай кар я.

* * *

Гульжагъян МИСРИХАНОВАДИН нубатдин ктабдиз "Умъурдин рекъер" тъвар ганва. Чна фикирзавайвал, авторди ам вичин 60 йисан юбилейдихъ галаз алакъалу яз акуднава.

Ктабдиз сифте гаф къвъенай лезги писателрин Союздин правленидин председатель Максим Алимовани и кар къейднава: "Иншаллаъ, шаирвиллин четин реъкиз экъечнавай Гульжагъян вах чехи дережайрив агаъда..."

Кроссворд

Сулейман-Стальский райондин 90 йисаз
талукъ яз

Түкъурайди - Абдул АШУРАГЪАЕВ

ДУЪЗ ЦАРАРА: 3. Азар. 4. С. Сулейманан хайи хуръ Агъа ... 10. Шиклдай аквазвай шаир. 11. Сулейманан сатирадин шири. 12. Шуткъу къазвай парчадин гъалкъа. 13. Агъа дуънья. 16. Гаф, ибара. 18. С. Сулейманан сифте шири. 19. Химияда са шумуд элементдин реакция. 20. Мажбури тушир капл. 24. Боксердин бейнидин са гъал. 28. Вахт. 30. Виликрай техил алцумунин ульчме. 31. "Балкъан физва, пурар акъвазнава". 32. Хайи, яшамиш жезвай чка. 33. Марфадин.... 34. Къалгъанри къунвай чка.

ТИК ЦАРАРА: 1. Кикерин азар. 2. С. Сулеймана тарцикай къьешири. 5. Регъвей мертер. 6. Къ. Акимован роман "Къилинж ...". 7. Тумакъ. 8. Хъицикъдин партал. 9. С. Сулейманан "Стлал Саяд" драмадин игит. 14. С. Сулейманан шири "Колхозчи паб ...". 15. Мусурмандин илим. 16. Ада Сулейманаз Ленинин орден ганай. 17. Сафрандин хъач. 21. Итимдин тъвар. 22. Жигеррин гъава. 23. Сулейман-Стальский райондин къил. 25. Пул гудай, къачудай чка. 26. Вичин кеспидин пешекар. 27. Венера. 29. Пих.

2020-йис патал

Лезги газет

къыхъ!

йисанди - 63249
6 вацранди - 51313

газетдин къимет почтарин
отделенийрай:

йиса - 917 манатни 52 кепек
6 вацра - 458 манатни 76 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):

йиса - 858 манатни 60 кепек
6 вацра - 429 манатни 30 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

йиса - 456 манат
6 вацра - 228 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай "Дагпечатдин" киоскра, сайтда (www.dagestan.press) ва гъакъини Махачкъалада, Промшоссе куячедин 10 "а"-нумрадин драматда, къхъиз жеда.

Чи бухгалтериядай:

"Лезги газетдин" редакциядай чи хутаҳдайбур:
йиса - 325 манат
6 вацра - 162 манатни 50 кепек

Чи газет къхъинин патахъай суалар пайда хъайтила, экуъинин сятдин 9-далай няинин сятдин 6-далди и нумрадиз зенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72

2020-йис патал "Самур" журнал къыхъ!

ИНДЕКСАР: йисанди - 63336
6 вацранди - 73895

ЖУРНАЛДИН КЪИМЕТ ПОЧТАРИН ОТДЕЛЕНИЙРАЙ:

йиса - 403 манатни 68 кепек
6 вацра - 201 манатни 84 кепек

"ДАГПЕЧАТДИН" КИОСКРАЙ:

йиса - 294 манат
6 вацра - 147 манат

РЕДАКЦИЯДАЙ:

йиса - 210 манат
6 вацра - 105 манат

2020-йис патал "Кард" журнал къыхъ!

ИНДЕКСАР: йисанди - 63338
6 вацранди - 73906

ЖУРНАЛДИН КЪИМЕТ ПОЧТАРИН ОТДЕЛЕНИЙРАЙ:

йиса - 319 манатни 63 кепек
6 вацра - 159 манатни 82 кепек

"ДАГПЕЧАТДИН" КИОСКРАЙ:

йиса - 210 манат
6 вацра - 105 манат

РЕДАКЦИЯДАЙ:

йиса - 150 манат
6 вацра - 75 манат

Малumat

"Лезги-урус чаларин словардихъ" авай еке игътияж фикирда къуна, Майрудин БАБАХАНОВА газа йисара зегъмет чугуна ва ам арадал гъана. Словарь чапдай акъатнава. Ам "Лезги газетдин" редакциядай ва Къасумхуърун "Книжный мир" түквендай маса къачуз жеда. Къимет - 1500 манат.

"Лезги газетдин" редакциядин колективди играми хва
РУСЛАН
бедбаҳтилелди телефон хъунихъ галаз алакъалу яз Бутаев Бутаев, рагъметлудан хизандиз, вири бағърийриз башсагъулгъувал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин колективди умъурдин юлдаш
ФЕРОЗА
рагъметдиз финихъ галаз алакъалу яз Насрединов Фахрудиназ ва вири мукъва-къилийриз башсагъулгъувал гузва.

Къасумхуърел яшамиш жезвай духтур Сайдов Сайдан хизандри играми хва

РУСЛАН

бедбаҳтилелди телефон хъунихъ галаз алакъалу яз Махачкъала да яшамиш жезвай Бутаев Бутаев, рагъметлудан хизандиз, вири мукъва-къилийриз башсагъулгъувал гузва.